

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ V BERNARTICÍCH V LETECH
1894-1945

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Autor práce: Patrik Černý

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

Forma studia: Kombinovaná

„Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

V Raděticích 21. března 2021

Patrik Černý

Děkuji svému vedoucímu práce doc. ThDr. Rudolfu Svobodovi, Th.D. za vedení práce, cenné rady a čas, který mi věnoval. V neposlední řadě děkuji také za podporu své rodině a přítelkyni Anežce.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
1 Obecná historie	7
1.1 Historie Bernartic	7
1.2 Dějiny vzdělávání v Bernarticích do roku 1894	13
2 Bernartické školy v letech 1894-1913	16
2.1 Učitelé na bernartických školách	16
2.2 Žáci a výuka na školách	21
2.3 Každodennost a mimoškolní aktivity	24
2.4 Vliv mimořádných událostí na školy	24
3 Bernartické školy v letech 1914-1918	26
3.1 Učitelé na bernartických školách	26
3.2 Žáci a výuka na školách	27
3.3 Každodennost a mimoškolní aktivity	29
3.4 Vliv mimořádných událostí na školy	29
3.5 Bernartické školy a válka	30
4 Bernartické školy v letech 1919-1938	34
4.1 Učitelé na bernartických školách	34
4.2 Žáci a výuka na školách	37
4.3 Každodennost a mimoškolní aktivity	41
4.4 Vliv mimořádných událostí na školy	42
5 Bernartické školy v letech 1939-1945	46
5.1 Učitelé na bernartických školách	46
5.2 Žáci a výuka na školách	48
5.3 Každodennost a mimoškolní aktivity	50
5.4 Vliv mimořádných událostí na školy	50
5.5 Bernartické školy a válka	51
Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	57
Literatura	57
Prameny	57

Elektronické zdroje	57
Seznam zkratk	59
Seznam příloh.....	60
Přílohy.....	61
Abstrakt	65
Abstract.....	66

Úvod

Tato bakalářská práce představuje dějiny vzdělávání v městysu Bernartice ležícího v okrese Písek v letech 1894-1945, a to nejen samotné dění na školách, ale také v kontextu obce a mimořádných událostí.

Jako primární zdroj v této práci slouží školní kroniky uložené ve Státní okresním archivu v Písku. Vývoj bernartického vzdělávání byl zatím zpracován jen v těchto školních kronikách. Pro doplnění a potvrzení informací jsou použity obecní kroniky a monografie k dějinám Bernartic.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola popisuje obecnou historii Bernartic od nejstarších dob až do konce sledovaného období a také vývoj bernartického vzdělávání od prvních zmínek až do roku 1894.

Vymezené období je rozděleno na kratší časové úseky, které sledují dějinný vývoj. Druhá kapitola sleduje období mezi roky 1894-1913, tedy období před 1. světovou válkou. Třetí kapitola shrnuje vzdělávání v letech 1914-1918, v období 1. světové války. Čtvrtá kapitola je zaměřena na období první republiky, tedy léta 1919-1938. Poslední, pátá kapitola sleduje vývoj vzdělávání v Bernarticích za 2. světové války, tedy v letech 1939-1945.

Všechny kapitoly jsou členěny na stejné podkapitoly, se zaměřením na učitele bernartických škol, žáky škol, každodennost a mimoškolní aktivity a podkapitolu mimořádných událostí a jejich vlivu na místní školy. Ve válečných letech ještě následuje podkapitola, která se zabývá vlivem války na školy.

Při psaní práce je využita metoda přímá, progresivní a komparativní.

1 Obecná historie

1.1 Historie Bernartic

Přestože archeologické nálezy poukazují na osídlení Bernartic už v mladší až pozdní době kamenné, první písemnou zmínku máme až v roce 1251.¹

Oblast mezi řekami Vltavou a Lužnicí, kde se Bernartice nacházejí, byla mezi polovinou 12. a polovinou 13. století málo osídlená. Díky svému charakteru krajiny tato oblast poskytovala vhodné podmínky pro zakládání nových obcí. Krajina byla ideálním místem pro kolonizátory, kteří sem přicházeli a zakládali nové osady. Osady ve většině případů nesly jejich jméno, což byl také případ Bernartic.² V tomto období nebylo jasné, komu vlastně obec patří, protože zde měli své území zájmy mocné rody Vítkovců, přemyslovští panovníci, pražští biskupové a také milevští premonstráti.³ Z tohoto soupeření vyšli vítězně Rožmberkové, kteří měli oblast pod svým vlivem.⁴

Z roku 1293 máme zmínku o majiteli Bernartovi z Bernartic a jeho manželce Dobroněze z Kamberka. Tento Bernart nebyl tím, po kterém obec dostala své jméno.⁵ Postupně se střídali další majitelé, kteří byli příbuznými Rožmberků.⁶

Z doby Karla IV. pochází zmínka o Bernarticích, a to v listině z července roku 1348, v níž nařizoval, aby lidé z Bernartic a okolí nakupovali sůl pouze z města Písek.

V 15. stol., brzy po husitských válkách, byl majitelem Bernartic Mikuláš Krchlebec z Krchleb, byl to válečník ve službách Zikmunda a Oldřicha z Rožmberka, který se proslavil v bitvě u Lipan. Po jeho smrti prodala jeho manželka Bernartice Rynartovi od Dubu, který byl majitelem Dobronic.⁷ Ten Bernartice vlastnil 22 let.

---

¹ Srov. MIKOLÁŠEK, František. *Bernartice*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2001, s. 50-51.

² Srov. MIKOLÁŠEK, František. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2005, s. 5-6.

³ Tamtéž, s. 13.

⁴ Srov. SOKA Písek, Kroniky obecní, Bernartice, Archiv městyse Bernartice, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 8.

⁵ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 5.

⁶ Srov. SOKA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 8.

⁷ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 23-27.

Ještě na počátku 2. pol. 15. stol. byly Bernartice stále pod vlivem Rožmberků. V roce 1477 koupil od Rynarta vesnici Burjan Bechyň z Lažan, čímž se stali Bechyňové pány Bernartic na 127 let. Díky spojení rodu s Čabelickými ze Soutic, došlo v Bernarticích k přechodu na českobratrské vyznání.⁸ Poslední držitel z rodu Bechyňů prodal v roce 1604 Bernartice Anně Puchfelderové, měšťance Starého Města pražského. Ta si je moc dlouhou dobu neponechala a za dva roky je prodala pražským jezuitům. Jezuité drželi Bernartice dalších 167 let.

Dá se říci, že jezuité v průběhu 17. a 18. stol. hospodařili dobře, až do roku 1773, kdy byl jezuitský řád zrušen a Bernartice připadly státnímu studijnímu fondu.⁹ I přesto se Bernarticím nevyhnuły různé problémy. Například dopady třicetileté války, v rámci kterých docházelo k drancování žoldnéřskými jednotkami.

Třicetiletá válka pravděpodobně dopadla na Bernartice velmi tvrdě, co se týká počtu obyvatelstva. Soupis poddaných podle víry z roku 1651 v Bernarticích uváděl 316 osob. Zatímco další vývoj ukazuje, že v 70. letech 17. stol. podle zpovědních seznamů bernartické farnosti měla celá tato farnost kolem 800 obyvatel. V 80. letech zasáhla kraj morová epidemie, která se nevyhnula ani Bernarticím. Po této události zůstalo farnosti 667 farníků.¹⁰

V roce 1777 došlo v Bernarticích k raabizaci.¹¹ V září roku 1795 postihl Bernartice velký požár, kvůli kterému vyhořela škola, fara, kostelní věž, 22 stavení a 19 stodol. Posledními majiteli, kteří si Bernartice koupili, byl knížecí rod Paarů. Kněžna Quidobaldina tak učinila 25. března 1825.¹²

V roce 1787 máme zprávy o první židovské rodině Khonů, která žila v Bernarticích. V okolních obcích bylo židovské osídlení početnější, přímo ve vedlejší obci Veselíčko vznikla židovská obec se synagogou. Postupně došlo k růstu židovského obyvatelstva

---

⁸ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 36-42.

⁹ Studijní fond pro podporu školství, vytvořený ze zabaveného jmění jezuitského řádu. (ČORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1995, s. 73).

¹⁰ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 10-20.

¹¹ Jednalo se o pozemkovou reformu, která probíhala v letech 1776-1787. Cílem bylo rozdělit vrchnostenské statky mezi sedláky, a tím snížit až zcela odstranit robotu. Tato reforma byla zkušena na bývalých jezuitských panstvích. Sedláci dostali půdu do dědičného nájmu a odváděli určené dávky/nájem. (HÜTTNER, M. *Historie pozemkových úprav na našem území*. České Budějovice, 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zemědělská fakulta. Katedra krajinného managementu. Vedoucí práce M. Maršíková. s. 30-36).

¹² Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 78-191.

i v Bernarticích, kdy se zde v roce 1892 nacházelo 54 osob židovského vyznání. Tyto židovské rodiny se asimilovaly a staly se součástí obce, takže ani pozdější růst antisemitismu nevedl k nějakému otevřenému nepřátelství vůči nim.¹³

Také Bernartic se dotkly válečné události konce 18. a počátku 19. stol. Mezi léty 1805-06 zde tábořili francouzští vojáci a jejich pobyt znamenal velkou hospodářskou zátěž obce.¹⁴

Významnou událostí pro Bernartice znamenalo zrušení poddanství po roce 1848. Jinak poklidný život v obci narušily na počátku 2. pol. 19. stol. události několika požárů,¹⁵ které poničily obec a období neúrod, které měly vliv na život obyvatel. V roce 1866 zasáhla Bernartice další válečná událost, kdy v rámci prusko-rakouské války táhlo přes Bernartice 2 224 vojáků pruského vojska. Nejenom, že působili značné hospodářské problémy, protože někteří vojáci byli ubytováni přímo v obci, ale souviselo s nimi i rozšíření cholery v celých Čechách; v tomto roce zemřelo na cholera v Bernarticích deset lidí.¹⁶ Všechny tyto události vedly k emigracím do USA, častěji se jednalo o jednotlivce, ale v některých případech i o celé rodiny.¹⁷ Vystěhovalecká vlna dosáhla svého vrcholu v roce 1870. Tyto události se dotýkaly přibližně 40 bernartických rodiny. Z roku 1860 máme záznam o 975 obyvatelích, kteří žili v Bernarticích. Můžeme tedy říci, že samotná emigrace nezasáhla velkou měrou do počtu obyvatel obce.¹⁸

Ve 2. pol. 19. stol. se ani Bernarticím nevyhnula modernizace, podařilo se vybudovat silniční spojení s okolními obcemi a městy, což přispělo k růstu hospodářského života. Středobodem veřejného i hospodářského života bylo náměstí, kde se konaly dobytčí trhy. Proměňoval se ráz obce, na náměstí byla vykopána studna, která byla osazena pumpou, tak aby se při konání trhů nemusela brát voda z kašny. Zájem o veřejné události mezi obyvateli obce ukazuje sbírka obyvatel na opravu věžních hodin a střechy věže kostela.¹⁹ V roce 1878 bylo také zavedeno první osvětlování ulic pomocí petrolejových lamp.²⁰

---

¹³ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 92-98.

¹⁴ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 29.

¹⁵ Jeden z největších požárů postihl obec v roce 1875, kdy lehlo popelem 27 domů i s úrodou.

¹⁶ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 35-43.

¹⁷ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 102-103.

¹⁸ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 20-21.

¹⁹ Tamtéž, s. 33-40.

²⁰ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 41-42.

Rozvoji obce nepříspělo rozhodnutí místního obecního zastupitelstva, díky kterému neměly Bernartice přímé železniční spojení. Toto rozhodnutí mělo vliv na následný místní rozvoj obce. Železnice nakonec vedla 5 km za obcí. Z tohoto důvodu bylo od roku 1889 z Bernartic zavedeno třikrát denně spojení s vlakovým nádražím v Branicích.²¹

Rok 1910 byl významný, protože probíhalo úřední sčítání obyvatel v Rakousko-Uhersku. V Bernarticích se nacházelo 159 domů, 224 rodin, 1 023 obyvatel, z toho se hlásilo 995 k římskokatolické církvi a 28 bylo Židů.²²

První léta 20. stol. až do 1. světové války znamenala pro Bernartice rozkvět. V roce 1913 byl zaveden zdravotní obvod a ustanoven místní lékař. Další událostí tohoto roku bylo zavedení elektrického proudu z dobronické vodní elektrárny. Venkovní elektrické osvětlení bylo poprvé rozsvíceno 27. září před svátkem sv. Václava, v zimním období se pravidelně svítilo do 23.00 hodin. Tato nová vymoženost měla vliv na bernartickou mládež, protože prosvětlené večerní ulice lákaly mládež k večerním procházkám a potulkám po obci. I v tak malé obci jako Bernartice byla založena místní tělovýchovná jednota Sokol. Cvičení vzbudilo nadšení občanů a zdejší mládež měla velký zájem o přihlášky.²³ Chlapci i dívky cvičili pravidelně a jelikož spolek ještě neměl vlastní tělocvičnu, tak se cvičilo v hostinci u Dvořáků a Herinků.²⁴ Sokolovna byla otevřena až v roce 1918 a sloužila také jako školní tělocvična.²⁵

Po atentátu na rakouského následníka trůnu a následnému začátku 1. světové války, která se dotkla téměř všech, došlo k povolávání mladých mužů. Muži z Bernartic a okolí byli povolováni k 102. benešovskému pěšímu pluku. Bernartičtí nastupovali svoji povinnost klidně. Válka přinesla nekonečný boj, při kterém bylo mnoho mužů zabito, raněno, nezvěstných, nebo padlo do zajetí.²⁶ V průběhu války bylo postupně povoláno 70 mužů z Bernartic. Na různých frontách padlo 31 mužů, z vojáků se zformovalo 17 legionářů. Život v obci během války probíhal klidně. Nikdo proti válce na veřejnosti nic neříkal, lidé si nevěřili a byli opatrní.²⁷ Během války fungoval přidělový systém

---

²¹ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 44-45.

²² Srov. SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Základní devítiletá škola Bernartice, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 69.

²³ Tamtéž, s. 45-55.

²⁴ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 55.

²⁵ Tamtéž, s. 139.

²⁶ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 139-146.

²⁷ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 57.

potravin, který velmi ztěžoval život obyvatel. Četníci dělali namátkové prohlídky, jestli lidé nezatajují nějaké zásoby. Život na konci války se projevoval nedostatkem potravin, lidé neměli co jíst a čím topit. Prohlubovaly se sousedské vztahy a kronika popisuje nevhodné chování mladých lidí,²⁸ které připisuje válce.²⁹

Místní kroniky reflektují konec války a počátek vzniku republiky. V měsících po konci 1. světové války kroniky hovoří o nouzi a nedostatku potravin, která sice polevila dovozem potravin z USA, ale vysoké ceny potravin a všeho ostatního zboží přetrvávaly. Pisatel kroniky se hlásí k republice a hovoří o nově nabyté svobodě. I přes nelehkou situaci po válce se obyvatelé snažili, aby se jejich život vrátil do normálu a obec se opět začala věnovat svému společenskému životu, například tím, že se připravovala a slavila různá výročí a lidé se věnovali spolkové a přednáškové činnosti.³⁰

V roce 1921 se konal první soupis obyvatel v republice, učitelé byli hlavními aktéry, kteří soupis prováděli. V Bernarticích sčítání dopadlo následovně: počet domů 181, počet obyvatel 1 093 z toho 527 mužů a 566 žen. Všichni se přihlásili k české národnosti a převažovali římskokatolíci.³¹ Pokud porovnáme toto sčítání s předchozím sčítáním, které probíhalo v roce 1910, vidíme růstovou tendenci obyvatel, a to i přes to, že si 1. světová válka vyžádala 31 obětí z obce. Od tohoto sčítání přibylo v obci 22 domů a 70 obyvatel. Naproti tomu, když porovnáme sčítání z roku 1921, s tím provedeným v roce 1930, zjistíme, že za dobu devíti let sice přibylo 33 domů, ale obyvatel Bernartic ubylo o 48, převážně mužů.³²

Ve 20. letech 20. stol. měly Bernartice trojúhelníkové náměstí zcela bez stromů, uprostřed náměstí byla vysazena pouze Lípa svobody. Z každého rohu náměstí vybíhala ulice (Táborská, Písecká a Týnská) směrem k danému městu. Na náměstí a v celé obci byly otevřené stružky, kam odtékaly splašky ze dvorů. Stav okresních silnic nebyl podle kroniky uspokojivý. Na náměstí tyto silnice z části nahrazovaly dlažbu, jinak náměstí vydlážděné nebylo. Malá část dláždění byla jen u kašny a studny, které stály na dolním cípu náměstí. Bernartice neměly moc památek, před farou stála socha sv. Josefa a před budovou obecné školy kaple sv. Floriana. Nedaleko náměstí se nacházel kostel

---

²⁸ Mezi mládeží se rozšířilo kouření tabáku.

²⁹ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 58-64.

³⁰ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 66-147.

³¹ Tamtéž, s. 163.

³² Tamtéž, s. 286.

sv. Martina. Mimo dvou budov škol, sokolovny a fary nebyly v Bernarticích jiné velké budovy. V roce 1920 byl vybudován spolkový dům. Většina domků v obci byla kamenná a přízemní, jednopatrových domků bychom našli jen pár. Všechny dřevěné domky byly zrušeny. Spojení se světem zajišťovalo telegrafní spojení.³³

V průběhu 2. světové války čekal Bernartice poněkud ponuřejší osud. Na začátku války odešli za hranice důstojníci a rodáci z Bernartic (Jan Doubek, Rudolf Hrubec a Rudolf Krzák), aby bojovali proti rozmáhajícímu se Německu. V roce 1942 se Bernartice staly součástí úkolů paraskupiny INTRANSITIVE. Skupinu tvořili tři členové (Václav Kindl, Bohuslav Grabovský a Vojtěch Lukašík), ti měli kontakty na pomoc od bernartických důstojníků, kteří utekli před válkou a nyní působili v Anglii. Bohuslav Grabovský se nějakou dobu ukrýval přímo v Bernartických rodinách, později se k němu připojili i jeho dva kolegové. O jejich přítomnosti vědělo stále více lidí, načež byli všichni prozrazeni. V červnu roku 1942 začalo gestapo s výslechy, poté obklíčilo vesnici a začalo ji prohledávat. Za tuto pomoc bylo 23 občanů popraveno a pět občanů posláno do koncentračního tábora. V průběhu války bylo posláno do koncentračního tábora 16 židovských obyvatel z Bernartic, z těchto obyvatel se vrátila pouze jedna žena.

V květnu roku 1945 nastalo v Bernarticích napětí. Obec se nacházela na trase, přes kterou ustupovaly německé jednotky.³⁴ Jedna z projíždějících německých jednotek, která spěchala do amerického zajetí v Písku byla doprovázená letouny. Tato letadla začala střílet na bernartickou radnici a neozbrojené civilisty. Němečtí vojáci si vzali rukojmí z řad obyvatelstva, tak aby mohli volně projet až do Písku, kde se chtěli vzdát.³⁵ V tomto místním květnovém boji bylo zabito 14 lidí z Bernartic, 14 vojáků revolučního vojenského oddílu a šest osob z okolí. Celková bilance 2. světové války není o nic lepší. Na nucenou práci bylo nasazeno 55 mladých lidí, dva z nich se už nevrátili. Celkem během války zahynulo 62 občanů Bernartic, což byly značné ztráty pro obec, která disponovala počtem obyvatel okolo 1 000.³⁶

---

³³ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 82-85.

³⁴ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 29-30.

³⁵ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 169-170.

³⁶ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *Bernartice*, s. 30-31.

1.2 Dějiny vzdělávání v Bernarticích do roku 1894

První zmínka o bernartické škole pochází z roku 1674, kdy je v pamětní knize bernartické fary uvedena odměna pro správce bernartické školy a jeho povinnosti. Mezi povinnosti patřilo kromě učení náboženství, matematiky, čtení, psaní a muziky, také zvonění na služby Boží, proti bouřkám, při pohřbech a zvonění klekání. Další zmínku o škole máme z roku 1691, kdy rektor jezuitské koleje v Praze propustil vdovu Annu Widmannovou po tehdejších purkrabím na Bernarticích, aby se mohla znovu provdat za bernartického kantora Jiříka Svobodu.³⁷

Přestože od konce 17. a v 18. stol. máme o bernartické škole velmi málo údajů, je zřejmé, že se školy určitě dotkly tereziánské školní reformy. V roce 1774 byl vyhlášen Všeobecný školní řád ve všech císařských dědičných zemích. Díky tomuto řádu byla pro děti ve věku od 6 do 12 let zavedena povinnost navštěvovat školu, protože vzdělání obyvatel mělo povznést celkové blaho státu. Řád upravoval také zřizování, zařízení a správu škol. Věnoval se také vzdělávání učitelů a vyučovacím metodám.³⁸ Víme také, že budova školy byla v roce 1788 opravována a v roce 1795 poničena požárem.³⁹

Daleko více informací o škole máme v 19. stol. V prosinci roku 1823 se snažil učitel jednat o prosazení vytvoření trojtřídní školy. Do té doby byla škola dvojtřídní a učitel měl k dispozici pouze jednoho podučitele, kterému platil mzdu sám. Návrh na vytvoření druhého podučitelského místa, a tudíž rozšíření školy o třetí třídu, podkládal učitel velkým počtem dětí. V té době jich navštěvovalo školu 285. Představitelé obce odmítli tento návrh s tím, že učitelé platí tolik, že si může na své náklady zaplatit dalšího pomocníka sám. V roce 1824 pražské prezidium rozšíření školy schválilo, ale prakticky k němu nedošlo, protože místní školská rada odmítla školu financovat. Podle listiny z roku 1823 byl stanoven školní plat na 179 zlatých a 32 krejcarů ročně.⁴⁰

Třetí třída byla zřízena až roku 1866, roku 1875 čtvrtá třída a ve školním roce 1883-84 byla otevřena pátá třída.⁴¹ Na přelomu 60. a 70. let 19. stol. docházelo k vydávání říšských zákonů, které měnily zastaralé tereziánské školské zákony. V roce 1869 byl

---

³⁷ Srov. SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Obecná škola Bernartice, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 15-17.

³⁸ KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. Dějiny pedagogiky. Havlíčkův Brod: Grada, 2008, s. 84-85.

³⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 15.

⁴⁰ Tamtéž, s. 16.

⁴¹ Tamtéž, s. 15.

vydán tzv. Hasnerův školský zákon. Tento zákon zaváděl osmiletou školní docházku (pro děti ve věku 6-14 let) a rozdělil školy na osmileté obecné a osmileté měšťanské. Pokud měšťanská škola navazovala na pětiletou obecnou školu mohla být jen tříletá. Zaváděl také potřebné vzdělání pro učitele (4 roky), stanovil dvouleté praxe a následné zkoušky učitelské způsobilosti.⁴² Zákon také stanovoval mzdu a penzi pro učitele.⁴³

Ve školním roce 1872-73 chodilo do bernartické školy 629 žáků. Podle vzpomínek učitele Jana Kálala a zároveň pisatele kroniky, který chodil do školy v 70. letech 19. stol., byla první třída obecné školy v jedné světnici a byla dětmi zcela přeplněná. Podle Jana Kálala chodil do školy jen ten, kdo chtěl. Celkově se málo učilo a vyučování nemělo ucelený řád. Vyučování probíhalo tak, že kdo přišel dříve, ten seděl a ostatní žáci museli stát. Žáci často usínali a učitel je musel při vyučování budit – pro udržení pozornosti žáků používal různé fyzické pomůcky.⁴⁴ Bernartickou školu navštěvovali v této době žáci z okolních vesnic: Bilinky, Bojenic, Borovan, Jestřebic, Kolišova, Křenovic, Rakova, Rábu, Svatkovic a Zběšic. Budova školy tomuto počtu žáků vůbec nepostačovala, proto musela výuka probíhat také v nájemních prostorách různě po chalupách, kde nebyly pro žáky často vyhovující podmínky.

Standardům, které byly stanoveny podle Hasnerových zákonů z roku 1869, mohly Bernartice vyhovět až s odstupem času. Pomohl tomu příchod nových učitelů na přelomu 70. a 80. let 19. stol., absolventů učitelských ústavů, kteří postupně vystřídali dosavadní učitele. Také tomu pomohlo zakládání nových škol v okolních obcích, což znamenalo potřebný úbytek dětí na bernartické škole.

Od roku 1875 započaly snahy o výstavbu nové školní budovy pro obecnou školu, ke které nakonec nedošlo a stará budova byla přestavěna a rozšířena tak, aby vyhovovala novým standardům. V průběhu stavby se měl v obecním domě upravit byt pro učitele a pro žáky sehnat náhradní místo pro vyučování. Se stavbou bylo započato v červnu roku 1877.⁴⁵ Stavba probíhala na tehdejší poměry docela rychle, protože už 20. ledna 1879

---

⁴² KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. Dějiny pedagogiky, s. 96-100.

⁴³ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 22.

⁴⁴ Pro udržení pozornosti dával učitel žákům za ucho brkové pero nebo na hlavu papírovou čepici z homole cukru.

⁴⁵ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 30-39.

byla nová škola vysvěcena a započalo v ní vyučování. Tato nová školní budova obecné školy se nacházela na místě dnešní radnice městyse Bernartice.⁴⁶

Vrátíme-li se k bernartické škole, tak v roce 1882 byl na ní zaveden nový předmět, nazývaný industriální vyučování neboli výuka ženských ručních prací. V tomto roce také učebnu páté třídy zachvátil požár, který byl občany včas uhašen. Na jaře byla také založena školní zahrada, na které mohli žáci provádět praktickou výuku.⁴⁷

Zlomovým rokem pro bernartické školství byl rok 1894, kdy došlo ke zřízení pokračovací hospodářské školy při obecné škole. Správcem byl jmenován Antonín Kolář, který vypracoval učební osnovy. Jednalo se o další stupeň vzdělání odborného charakteru.⁴⁸

---

⁴⁶ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 42.

⁴⁷ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 40-47.

⁴⁸ Tamtéž, s. 60-65.

2 Bernartické školy v letech 1894-1913

Počátek tohoto období je důležitý, protože zahájila svoji činnost již zmíněná pokračovací hospodářská škola, a to školním rokem 1894-95. V roce 1902 se z ní stala škola měšťanská, která z počátku fungovala v budově školy obecné, dnešní budova radnice. Následně v roce 1903 byla pro měšťanskou školu postavena nová samostatná budova. Zajímavé je, že od roku 1906 byl pro obě školy jmenován jeden ředitel, i když každá škola sídlila v samostatné budově, tudíž jsou tyto dvě školy v rámci pramenů bernartického školství často spojovány a měly spolu úzké vztahy.⁴⁹

Pro úplnost je potřeba doplnit, že mezi léty 1885-1900 samostatně fungovala v Bernarticích židovská škola,⁵⁰ kterou si bernartičtí židé sami financovali a po jejím zrušení chodily židovské děti do obecné školy.⁵¹

2.1 Učitelé na bernartických školách

Obecná škola byla na počátku tohoto období členěna jako pětiletá s jednou odbočkou. Disponovala tehdy pěti učiteli a dvěma učitelkami. Mezi vyučující obecné školy v tomto období patřili: Antonín Kolář, který zastával od roku 1882 funkci řídicího učitele;⁵² Emil Průcha; Jan Kálal; Josef Prokop a Václav Vondrys. Marie Kolářová (rozená Vindušková) nastoupila v roce 1893 jako industriální učitelka obecné školy. V roce 1902 se provdala za řídicího učitele Antonína Koláře. Na začátku školního roku 1899-1900 nastoupila do školy nová učitelka Zdenka Gabrielová.⁵³

Místní školská rada, která byla tvořena zástupci z řad obyvatel obce vykonala v každém roce několik schůzí. Mezi hlavními body jednání se objevovaly návrhy na zřízení měšťanské školy pro chlapce, dále schvalovala nákupy nábytku, vybavení a pomůcek do škol.⁵⁴ Naproti tomu okresní školská rada se zabírala harmonogramem

---

⁴⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 79.

⁵⁰ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 97.

⁵¹ KLUZÁK, Ladislav. Dějin Židů v Bernarticích, Veselíčku a Zbešičkách. In: GOLD, Hugo (ed.). *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart*. Brno-Praha, 1934, s. 31-33 [online]. [cit. 2021-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.hugogold.com/bohemia/bernarditz.pdf>.

⁵² Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 113.

⁵³ Tamtéž, s. 114-116.

⁵⁴ Tamtéž, s. 89.

školního roku a rušila v zimním období od listopadu do března vyučování tělocviku ve školách, které nedisponovaly krytými tělocvičnami, což byl případ i bernartické školy. Po zrušení židovské školy okresní školská rada povolila výuku židovského náboženství na obecné škole. Na židovské náboženství v roce 1908 chodilo pouze pět dětí, výuka probíhala jednou týdně.⁵⁵

K běžnému školnímu roku patřily návštěvy školních inspektorů. V dubnu roku 1900 se konala prohlídka školy zemským školním inspektorem, jehož vyjádření nebylo uspokojivé. Třídy byly malé a přeplněné žáky, v každé třídě bylo přes 100 žáků, a to značně komplikovalo výuku učitelům, ale i žákům. Na učitelských postech nastávaly různé změny tím, jak učitelé přesídlovali na jiné školy. Vyučování ve třídách muselo být různě přerozdělováno, tak aby byla zajištěna neustálá výuka žáků. Výnos zemské školní rady z roku 1901 nařizoval učitelům při každé příležitosti poučit žáky o negativních následcích požívání alkoholu a vyhláše o zamezení týrání zvířat.⁵⁶

Díky tomuto přetrvávajícímu stavu, velkého počtu žáků na obecné škole, započaly snahy o vytvoření měšťanské školy. Nejbližší škola této kategorie byla v Milevsku.⁵⁷ Místní školská rada pracovala na zřízení měšťanské školy i přes odpor okolních obcí.⁵⁸ Na základě komisionálního šetření byla potřebnost školy potvrzena, a to díky tomu, že zdejší obecná škola byla členěna do pěti tříd s odbočkou pro dívky; ročníky byly silné, žáci by mohli postoupit do třech ročníků nové školy a tím splnit povinnou školní docházku. V okolních obcích bylo dost potenciálních budoucích žáků.⁵⁹

V začátku probíhala jednání o sloučení správy školy obecné a měšťanské. Z jednání vyšlo, aby obecná škola měla stále svoji správu, pokud na této škole nenastane změna řídicího učitele, bylo naplánováno nechat řídicího učitele obecné školy Antonína Koláře dovést 40letou službu.⁶⁰ Měšťanská škola byla zřízena 21. srpna 1902. Ředitelem měšťanské školy se stal František Kořánek z Bechyně. Škola byla prozatím umístěna v budově obecné školy.⁶¹ Třídním učitelem se stal František Vůjtěch. Škola se otevřela první třídou a následující rok se rozšířila o druhou třídu a ve školním roce 1904-05 o třídu

---

⁵⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 129.

⁵⁶ Tamtéž, s. 100.

⁵⁷ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 1.

⁵⁸ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 49.

⁵⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 2.

⁶⁰ Tamtéž, s. 3-4.

⁶¹ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 98-103.

třetí. Slavnostní otevření proběhlo 30. října 1902 za účasti místních hodnostářů, správy nejbližších škol a místní školní rady. Po mši v kostele následoval průvod do slavnostně ozdobené třídy, zde měl proslov nový ředitel. Pravidelná výuka byla zahájena následující den. Rozložení výuky předmětů mezi vyučujícími bylo následovné: náboženství učil místní kaplan P. Jan Holub; češtinu, zeměpis, dějepis a krasopis učil ředitel školy; počty, měřictví, kreslení, přírodopis, fyziku, zpěv a tělocvik učil učitel Vůjtech.⁶²

Se vznikem nové školy vyvstala otázka jejího umístění. Zastupitelstvo se zavázalo do roka tento problém vyřešit. Po přemýšlení bylo shledáno, že nejlepším řešením bude nechat postavit novou samostatnou budovu. Došlo tedy k zakoupení pozemku s výměrou 1 756 m² od Miloše Vojty.⁶³ Stavba nové budovy byla zahájena 20. dubna 1903. Průběh stavby byl tak rychlý, že škola mohla být předána učitelům již 15. září 1903.⁶⁴ Ředitel školy se snažil prosadit návrh, aby se na nové budově postavily do zásoby zdi pro druhé patro a tělocvičnu, pro případ rozšíření školy, ale nepodařilo se mu to, protože některé přískolené obce vůbec na stavbu nepřispěly a ani obec Bernartice nechtěla tyto náklady navíc zaplatit.⁶⁵ Díky tomu se šířily poplašné zvěsti o přirážkách na stavbu a občané byli těmito zprávami popuzeni. Nová škola byla slavnostně vysvěcena až 28. září 1904 na svátek sv. Václava, a to za účasti význačných hostů. Tato slavnost byla zakončena banketem.⁶⁶ Před budovou nově vzniklé školy byl upraven parčík a za budovou školy bylo vybudováno letní cvičiště a zahrádka.⁶⁷

Mimo prosazování stavby budovy pro nově vzniklou měšťanskou školu se školská rada zasazovala o neustálou modernizaci škol. Pro obecnou školu pořídila nové lavice do první třídy. Jednalo se o krátké lavice, místo dosavadních dlouhých lavic přes celou šířku učebny. Aby žáci nemuseli každý den s sebou nosit lahvičky s inkoustem, byly do všech tříd zakoupeny kalamáře a vsazeny do všech lavic.⁶⁸

Mezi další formy vzdělání, které se v listopadu roku 1903 otevřely při obecné škole, patřila průmyslová pokračovací škola. Tato škola zahájila vyučování v prosinci, v prvním roce měla 56 učňů. Ředitelem této školy byl jmenován Václav Vondrys a učitelem Josef

---

⁶² Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 5-6.

⁶³ Poštovník a pozdější poslanec Říšské rady a Revolučního národního shromáždění.

⁶⁴ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 104-105.

⁶⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 7-9.

⁶⁶ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 111.

⁶⁷ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 36.

⁶⁸ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 102-103.

Prokop.⁶⁹ Vyučování na této škole probíhalo ve čtvrtek a v neděli dopoledne, od 8.00 do 12.00 hodin. V roce 1911 navštěvovalo tuto školu už sedm dívek. Z počátku probíhala výuka v budově obecné školy, později v budově měšťanské školy.⁷⁰ K měšťanské škole se dále připojil hospodářský pokračovací kurz a od roku 1911 také živnostenská pokračovací škola. Hospodářský pokračovací kurz trval od začátku listopadu do konce března, a bylo v něm zapsáno 22 žáků. Živnostenská pokračovací škola trvala od začátku října do konce dubna a měla zapsaných ve dvou třídách 54 žáků, z toho 12 dívek.⁷¹

O zajímavé zálibě jednoho z předních učitelů Jana Kálala, která se přímo dotkla bernartických škol, svědčí jeho žádost o dovolenou na celý školní rok, tj. od 9. září 1904 až do 31. července 1905, tak aby mohl konat přednášky a exkurze o králíkářství. Tato celoroční dovolená mu byla zemskou školní radou schválena a po dobu jeho dovolené byl na jeho místo jmenován záskok.⁷²

Ve školním roce 1905-06 místní školská rada ustanovila začátek dopoledního vyučování na obou školách, a to od 8.00 hodin v letní době (tj. od května) a v zimní době od 8.30 hodin. V tomto roce došlo ke stavebním úpravám bytu ředitele obecné školy a výměně průčelních oken, dále k opravě zdí a obílení fasády obecné školy. Školská rada odsouhlasila peníze na pomůcky a na výměnu všech kachlových kamen za železné, přešlo se na topení uhlím.⁷³ Nově postavená budova měšťanské školy se potýkala s dřevokaznou houbou, za její budovou byl založen sad, v sadu se nacházel také včelín s jedním včelstvem. Ústav pro meteorologii a geodynamiku ve Vídni v tomto roce vyhlásil povinnost pro školy podávat zprávy o bouřkách a krupobitích. Tohoto úkolu se za bernartické školy zhostil učitel Bohumír Beneš a začal vést záznamy teplot a úhrnu srážek. Měřicí přístroje byly umístěné v parčíku před měšťanskou školou.⁷⁴

Změna ve správě obou škol nastala s úmrtím řídicího učitele obecné školy Antonína Koláře, který zemřel 10. února 1906. Výnosem zemské školní rady ze dne 8. 4. 1906 byly obě místní školy sloučeny (obecná pětitřídní s jednou odbočkou a měšťanská trojtřídní chlapecká škola) a ředitelem jmenován František Kořánek.⁷⁵

---

⁶⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 109.

⁷⁰ Tamtéž, s. 125-135.

⁷¹ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 76-84.

⁷² Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 110.

⁷³ Tamtéž, s. 120.

⁷⁴ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 41.

⁷⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 117.

To, že se učitelé obou škol stále zdokonalovali můžeme usuzovat ze záznamů jejich účasti na různých kurzech. Jednalo se o kurzy ručních chlapeckých prací, kreslířské kurzy, kurzy obchodních věd, nebo celoroční kurzy pro učitele měšťanských škol.⁷⁶ Mezi další formu vzdělávání patřily okresní učitelské proudy, kterých se učitelé účastnili, nejčastěji v Milevsku. Jednalo se o jakési semináře pro učitele měšťanských škol, kde se navzájem školili a přednášeli referáty.⁷⁷

I přes rozšíření škol a postavení nové budovy měšťanské školy docházelo ke zvyšování počtu žáků. Žáci byli rozdělováni do více tříd a z tohoto důvodu se místní školská rada snažila prosadit nástavbu nad budovu obecné nebo měšťanské školy, naproti tomu venkovští členové rady prosazovali vytvoření nových tříd z bytu ředitele školy, který se nacházel v budově obecné školy.

Nakonec byla v roce 1908 do třídy po ředitelském bytě opatřena kamna a lavice a byla zde vytvořena třída.⁷⁸ V tomto roce bylo členění obecné školy upraveno na šestitřídní, s tím, že šestá třída byla postupná pro dívky.

Problémy s nedostatečnými kapacitami prostorů škol vyústily v jednání místní školské rady, která se v roce 1909 usnesla, že postaví čtyři místnosti na severní straně školní budovy měšťanské školy, načež okresní školská rada povolila přístavbu druhého patra na kterékoli školní budově.⁷⁹

Mezi běžnými zápisy kroniky přinášejí zprávy o zahraničních cestách některých učitelů. Učitel František Fučík se o prázdninách v roce 1910 zúčastnil zájezdu českých učitelů do Francie. Tento učitel byl náruživý cestovatel a v následujících letech zavítal v rámci učitelských zájezdů na území současného Chorvatska a Bosny a Hercegoviny.⁸⁰ Společně s kolegou Janem Kálalem se Fučík účastnil učitelské výpravy do Paříže a na světovou výstavu do Bruselu.⁸¹

---

⁷⁶ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 123.

⁷⁷ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 42.

⁷⁸ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 129.

⁷⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 74.

⁸⁰ Tamtéž, s. 63-68.

⁸¹ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 54.

2.2 Žáci a výuka na školách

Na přiložené tabulce vidíme, že se počet žáků držel ve sledovaném období na podobných hodnotách. Významný pokles nastává po školním roce 1904-05. Po bližším zkoumání jsem zjistil, že na začátku roku bylo k výuce přijato 260 chlapců a na konci tohoto roku bylo přijato jen 202 chlapců, tedy rozdíl 58 chlapců.⁸² Jelikož jsem v záznamech nenašel zprávy o nějakém hromadném úmrtí, epidemii, nebo čemkoliv, co by vysvětlovalo, kam se žáci poděli, vysvětlují si tento rapidní úbytek žáků jejich odchodem z dokončeného a uzavřeného vzdělání. I v některých dalších letech můžeme vidět sestupnou tendenci v počtu žáků v bezprostředně následujících školních rocích.

POČET ŽÁKŮ V LETECH 1889-1913						
Školní rok	OBECNÁ ŠKOLA			MĚŠŤANSKÁ ŠKOLA		
	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>
1899/1900	269	239	508			
1900/1901	264	233	497	-	-	-
1901/1902	274	253	527	-	-	-
1902/1903	264	243	507	81	-	81
1903/1904	268	250	518	86	-	86
1904/1905	260	240	500	112	-	112
1905/1906	190	230	420	102	-	102
1906/1907	203	238	441	92	-	92
1907/1908	205	219	424	91	-	91
1908/1909	200	232	432	111	-	111
1909/1910	201	233	434	110	-	110
1910/1911	212	249	441	91	-	91
1911/1912	217	249	466	110	-	110
1912/1913	215	262	477	110	8	118

Školní rok na obecné škole začínal obvykle 16. září a končil 28. července v kostele slavnostní mší. O spojení církve a školství svědčí to, že od začátku školního roku byly pro děti každou středu a pátek slouženy mše. Děti se jich dle možností a za účasti svých dozorů účastnily. V měsíci červnu děti skládaly zkoušku z náboženství. Žáci se celkově účastnili pobožností v kostele, nebo byli přítomni v průvodech církevních obřadů. Ke svatě zpovědi a svátosti oltářní přistupovali žáci vyšších tříd třikrát do roka, většinou v listopadu, na začátku dubna a ke konci července.⁸³ Od dubna do října bylo běžné, že se

⁸² Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 112.

⁸³ Tamtéž, s. 86-96.

někteří žáci osvobozovali od letní docházky do škol, tak aby mohli pomáhat při zemědělských pracích.

Průběh školního roku byl stejný i na měšťanské škole. Žáci se účastnili různých průvodů a všech pobožností v kostele. Malý rozdíl byl na začátku každého roku. První den nového školního roku se konaly přijímací zkoušky a poté probíhalo rozdělení žáků do tříd. Pololetní vysvědčení se většinou rozdávalo po bohoslužbách poslední únorový den, poté následovaly prázdniny. Obvykle se konaly dvě rodičovské schůzky za rok. Žáci chodili ke zpovědi v době vánočních a velikonočních svátků. Na měšťanské škole bylo zemskou školní radou povoleno vyučování hry na housle a možnost výuky německého jazyka.⁸⁴

Oproti obecné škole se na měšťanské škole více podnikaly exkurze a vycházky, například vycházka do nedalekého lihovaru ve Veselíčku. K ozvláštění výuky se využívaly přírodovědné vycházky a tělocvičné pochody. Jednotlivé třídy podnikaly školní výlety, například celodenní výlety na hrad Zvíkov,⁸⁵ nebo výlety vlakem do Tábora, kde na žáky čekala prohlídka historických památek.⁸⁶

Během školního roku nebylo výjimkou, že žáci často onemocněli nějakou nemocí, v nejčastějším případě záškrtem, na jehož následky umíralo dost dětí. Při onemocnění záškrtem zůstávaly děti v domácí karanténě. Mezi další nemoci, které se vyskytovaly, patřil záduchový kašel, nemoci spalniček a spály. Pokud bylo nakažených dětí více, přistupovalo se k uzavření škol a ukončení školního roku dříve, tak jako tomu bylo v roce 1902. V takovém případě bylo běžné, že se školy uzavíraly na 14 dní. Při nemoci učitelů byly běžně děti z jejich kmenové třídy vyučovány společně v některé z ostatních tříd.⁸⁷

V létě roku 1902 se nemoci (záduchového kašle, spalniček a spály) rozšiřovaly a obě školy musely být od 7. července do konce školního roku uzavřeny, devět dětí těmto nemocem podlehl. Když ve Vídni v roce 1908 řádily neštovice, přistoupilo se na základě upozornění okresní školské rady, k očkování školních dětí proti neštovicím. Podle

---

⁸⁴ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 28-30.

⁸⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 34.

⁸⁶ Tamtéž, s. 82.

⁸⁷ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 86-119.

záznamů probíhala očkování každý rok, avšak není přesně uvedeno proti čemu tato očkování byla.⁸⁸

Zabezpečit školní pomůcky pro všechny žáky škol nebylo vůbec v této době jednoduché, a i když místní školská rada často odsouhlasila nákup pomůcek, peněz na jejich nákup nebylo nikdy dost. A proto se získáváním učebních pomůcek často pomáhali nejrůznější dárci. Mezi přední dárci patřila okresní školská rada, která vždy darovala učební pomůcky a knihy pro chudé. Kněžna z Paaru darovala pro 30 nejmenších dětí různé oblečení, firma Alois Hynek z Prahy darovala školní mládeži sešity. Tito dárci přispívali pravidelně každý rok. Nezvyklý dar poskytl MUDr. Kyrian, obvodní lékař, který škole daroval piano. Toto piano bylo s jeho svolením prodáno za 56 K a peníze byly dány ve prospěch chudé mládeže.⁸⁹ Pan Kálal z Kučeře daroval v roce 1906 měšťanské škole pět vycpaných ptáků, kteří posloužili jako pomůcka při hodinách přírodopisu. Stanislav Kostohryz místní obchodník daroval v roce 1907 chudým množství sešitů, knih a jiných potřeb.⁹⁰

O zpestření výuky svědčí uspořádání prvního dětského dne v prosinci roku 1910, dětský den byl zahajován bohoslužbami, po kterých děti sehrály divadelní představení. Příjem z tohoto představení byl 105 K, tyto peníze se odvedly zemské komisi pro ochranu mládeže. První dětský den byl ze všech stran úspěšný, a proto se i v následujících letech pořádaly další ve stejném duchu.⁹¹

Velmi významný zlom v bernartickém školství nastal na počátku školního roku 1912-13, kdy okresní školská rada připustila osm dívek ze šesté třídy obecné školy do první třídy měšťanské školy. Dívky chodily na ruční práce společně se šestou třídou obecné školy a neúčastnily se tělocviku. Od tohoto školního roku se účast dívek na výuce měšťanské školy stala samozřejmostí.⁹²

U příležitosti konce školního roku pořádaly školy výstavu žakovských prací v budově měšťanské školy. Ředitel při svém proslovu hodnotil uplynulý rok, netečnost rodičů, nedbalou docházku a přeplněnost tříd.⁹³ Akce, které měly propojit školu a žáky

---

⁸⁸ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 99-125.

⁸⁹ Tamtéž, s. 90-104.

⁹⁰ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 43-48.

⁹¹ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 135-139.

⁹² Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 82.

⁹³ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 122.

s rodiči a místními obyvateli nebyly ojedinělé a postupně se začaly pořádat pravidelně. Na tyto akce vždy zavítal velký počet návštěvníků a čísla okolo 900 nebyla výjimkou.⁹⁴

2.3 Každodennost a mimoškolní aktivity

Mezi významný počin, který měl vliv na život žáků škol bych zařadil vznik Polévkového ústavu, jehož činnost započala v lednu roku 1904. Tento spolek v období mezi lednem až březnem každý den vařil polévku pro 48 chudých dětí obecné a měšťanské školy. V průběhu dalších školních let Polévkový ústav poděloval polévkou mezi 30 až 50 dětmi denně. Místní školská rada poskytovala polévkovému spolku příspěvky.⁹⁵ Polévku vařil školník měšťanské školy Václav Hrubec, který měl stanovenou odměnu čtyři haléře za jednu porci polévky, předsedou tohoto spolku byl ředitel Kořánek.⁹⁶

Divadelní aktivity žáků patřily mezi důležitou součást bernartických škol a jsou často zmiňovány při nejrůznějších událostech, či oslavách. Žáci obou bernartických škol sehráli v průběhu školního roku různá divadla, přičemž peníze vybrané při těchto představeních byly věnovány na školní pomůcky pro chudou mládež.⁹⁷

2.4 Vliv mimořádných událostí na školy

V průběhu celého roku se učitelský sbor škol, v některých případech i se žáky, účastnil pravidelně různých svátků. Jednalo se o náboženské svátky, ale v častějších případech to byla různá jubilea panovnické rodiny. Účastnili se oslavy narozenin Jeho Veličenstva císaře, jeho svátku, nebo při uctění památky svátku Jeho Veličenstva zesnulé císařovny Alžběty u příležitosti zádušní mše.⁹⁸

Na školní rok 1900-01 vyšla slavnost oslavy 70. narozenin J. V. císaře Františka Josefa I., shromáždění bylo odpovídající místním poměrům. Učitel Prokop vyličil žákům zásluhy J. V. císaře, které za svou dlouholetou vládu získal. V roce 1901 se žáci obou škol zúčastnili tří průvodů u příležitosti „milostivého léta“.⁹⁹

---

⁹⁴ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 53.

⁹⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 111-122.

⁹⁶ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 25-27.

⁹⁷ Tamtéž, s. 100-108.

⁹⁸ Srov. SOkA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 86.

⁹⁹ Tamtéž, s. 91-92.

Jednou z mimořádných událostí bylo silné krupobití, které 19. července 1903 postihlo jednu třetinu Čech. Krupobití v Bernarticích zničilo veškerou úrodu, zabilo ptactvo, poškodilo domy, okna a střechy. Na obou budovách škol byly velké škody. Na budově obecné školy krupobití rozbilo 200 okenních tabulí. Vyučování bylo zrušeno až do konce školního roku, protože nebyla možnost sehnat sklo a krytinu.¹⁰⁰

Na život v obci měly vliv nejrůznější návštěvy významných lidí. Při návštěvě J. V. císaře Františka Josefa I. v Jižních Čechách, z důvodu konání vojenského cvičení, bylo v Bernarticích v této době ubytováno velké množství příslušníků vojska.¹⁰¹

Mezi další významné činitele, který v roce 1908 zavítal přímo do Bernartic patřil českobudějovický biskup Josef Hůlka, který spojil generální vizitaci s biřmováním a náboženskou zkouškou, biřmování se účastnilo 1 200 biřmovanců.

U příležitosti výročí 60leté vlády J. V. císaře Františka Josefa I. se konala 22. dubna 1908 školní stromková slavnost. Po bohoslužbě, proslověch a přednesení básní žáků se všichni odebrali na silnici k Veselíčku a tam vysázeli stromořadí. I v dalších letech probíhaly tyto stromkové slavnosti. K příležitosti 60letého panování císaře se pořádaly další slavnosti, jejichž součástí byla slavnostní mše a proslovy, těchto akcí se účastnila celá obec včetně žáků obou škol. Náboženství bylo v této době nedílnou součástí školství, svědčí o tom i oslavy 50letého kněžského jubilea papeže Pia X., které bylo oslaveno 15. listopadu bohoslužbami.¹⁰²

I vojenská cvičení měla vliv na výuku ve školách, když se mezi 8.-14. zářím 1911 konalo vojenské cvičení mezi Bernarticemi, Stádlcem, Bechyní a Týnem nad Vltavou, tak školní budovy posloužily jako vojenské kanceláře.¹⁰³ Při dalších podzimních manévrech v roce 1912 bylo ve dnech od 30. srpna do 2. září ve školních budovách znovu ubytováno vojsko. Další císařské manévry v tábořském kraji probíhaly v době mezi 27. srpnem až 18. zářím v roce 1913, tentokrát za účasti následníka trůnu arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. I v tomto případě posloužily školní budovy jako ubytovací prostory, díky čemuž byl posunut začátek nového školního roku.¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ Srov. SOKA Písek, Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912, s. 105.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 113.

¹⁰² Tamtéž, s. 124-128.

¹⁰³ Tamtéž, s. 135.

¹⁰⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 79-88.

3 Bernartické školy v letech 1914-1918

3.1 Učitelé na bernartických školách

V roce 1914 zahájili učitelé Fučík a Hrubý měsíční účetnický kurz pro místní živnostníky, jehož výuka probíhala na měšťanské škole.

Na živnostenské pokračovací škole se ve školním roce 1913-14 zapsalo ve dvou třídách 47 učňů a na hospodářském kurzu jich bylo zapsáno 19. Ve školním roce 1914-15 se výuka na živnostenské pokračovací škole zastavila a nevyučovalo se. Do hospodářském kurzu se zapsalo 22 žáků. V následujících letech na těchto připojených školách probíhalo vyučování nerušeně a s přibližně stejným počtem žáků jako doposud.¹⁰⁵

Učitel Jan Kálal byl v roce 1915 vojenským soudem v Praze odsouzen na 18 měsíců do vězení, protože odeslal svému příteli do USA korespondenční lístek, ve kterém se ironicky vyjadřoval k průběhu války, následkem čehož byl suspendován z učitelského místa. Odvolací soud ve Vídni mu zrušil trest a nařídil nové vyšetřování. Učitel Kálal předstíral až do všeobecné amnestie v roce 1917 těžkou duševní chorobu a léčil se s nervovými potížemi z přepracovanosti. Jeho záměrem bylo vyhnout se trestu nebo nasazení na frontu. Stala se z něj výstraha pro celé okolí, aby lidé nemluvili proti válce.¹⁰⁶ V červnu roku 1919 byl zproštěn vyšetřování a požádal si o penzi, která mu byla přiznána, sloužil 33 let.¹⁰⁷

I během válečných let docházelo k drobné modernizaci škol, v listopadu roku 1915 byl do budovy měšťanské školy zaveden elektrický proud, prozatím jen do učebny kreslírny, kde měl sloužit k promítání obrazů při výuce. Tato investice vyšla na 105 K. I ředitel Kořánek si nechal na své náklady zavést do školního bytu elektrické osvětlení.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 94-136.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 64-102.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 143.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 115-137.

O nestabilní finanční situaci způsobené válkou svědčí zrušení vyplácení mimořádného 10 % příplatku pro učitele od počátku roku 1916 a jeho následné znovuzavedení v srpnu tohoto roku.¹⁰⁹

Dalším problémem, který byl častý v této době, byl nedostatek učitelů, který byl způsobený záskokem učitelů v přilehlých obcích nebo jejich účastí při různých komisích. Z tohoto důvodu docházelo k vyučování ob den, k různým střídáním učitelů a suplování ve třídách. Kvůli nedostatku učitelů byly v roce 1918 zavřeny dvě pobočky tříd obecné školy.¹¹⁰ Ve dvou třídách obecné školy nebylo vyučováno od 11. do 17. června, protože se učitelé účastnili soupisu osevních ploch.¹¹¹

Běžné opravy musely probíhat i za války, a proto místní školská rada rozhodla v roce 1918 o opravě krytiny na školních budovách, o opravě plotu u měšťanské školy a vymalování školních místností. Okresní školská rada vydala opatření proti vším, svrabu a o kulturní péči o uprchlíky, kteří se díky válce vyskytovali po celých Čechách.¹¹²

V roce 1918 se začala po celém světě rozmáhat a postupně rozšiřovat španělská chřipka, která postihla i České země. Obě školy byly od 12. října do 4. listopadu z důvodu epidemie uzavřeny. Kronika uvádí, že tato chřipka měla zlý průběh a podlehl jí mnoho lidí, mimo jiné i učitelé Jaroslav Hrubý a Václav Vondrys.¹¹³

Se vznikem republiky nastaly změny i ve školství, v prosinci roku 1918 na mimořádné okresní poradě všichni učitelé složili slib věrnosti nově vzniklé republice. V květnu následujícího roku byl přijat platový zákon, díky němuž byli učitelé všech škol postaveni na stejnou úroveň jako státní úředníci.¹¹⁴

3.2 Žáci a výuka na školách

V průběhu válečných let vidíme na obou školách stabilní a výrazně neměnné počty žáků. Na měšťanské škole se začíná pomalu navyšovat počet dívek, kterým bylo umožněno navštěvovat tuto školu od roku 1912.

---

¹⁰⁹ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 117-118.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 133.

¹¹¹ Srov. SOKA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 64.

¹¹² Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 135-136.

¹¹³ Tamtéž, s. 65.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 142-147.

POČET ŽÁKŮ V LETECH 1913-1919						
Školní rok	OBEČNÁ ŠKOLA			MĚŠŤANSKÁ ŠKOLA		
	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>
1913/1914	218	248	466	120	19	139
1914/1915	236	248	484	106	25	131
1915/1916	213	252	465	111	20	131
1916/1917	219	265	484	108	20	128
1917/1918	223	253	476	102	25	127
1918/1919	226	260	486	90	28	118

Nový školní rok byl z nařízení úřadů zahájen až 20. září, což bylo způsobeno využitím budov škol během podzimních vojenských cvičení, které končily až 18. září. Na začátku tohoto školního roku okresní školská rada schválila přijetí dívek do prvního a druhého ročníku měšťanské školy.¹¹⁵ Dá se říct, že se jednalo spíše o formalitu, protože dívky se účastnily výuky už v minulém školním roce.

Jednu z věcí, které přinesla probíhající válka bylo zavedení letního času. První změna v českých zemích se udála od 1. května do 30. září 1916. Autor kroniky píše, že se čas posunul o hodinu dopředu, čímž veškeré práce začínaly o hodinu dříve a vyučování začínalo od 7.00 hodin ranních.

V únoru roku 1917 řádily kruté mrazy, které přerušily na týden vyučování. I za války se konaly dětské školní dny, které vždy vynesly nějaké peníze, tyto peníze byly posílány na podporu války.¹¹⁶

S koncem války a vznikem republiky nastaly změny především ve vlivu církve na vyučování. Oficiální účast škol při církevních svátcích a různých průvodech byla menší. Za dob monarchie, od počátku až do konce školního roku, byly vždy ve středu a v pátek slouženy v 8.15 hodin mše pro školní mládež. Účast na těchto mších byla pro všechny žáky povinná a vyžadovala dozor učitelů.¹¹⁷ Po roce 1918 se účast na těchto mších stala pouze dobrovolnou a nebyl vyžadován ani dozor učitelů. V křížových dnech probíhala výuka, zrušily se kanonické visitace a kanonické zkoušky.¹¹⁸ Došlo k jakési sekularizaci školství, ale samozřejmě zůstávala bohoslužba při zahájení školního roku a výuka náboženství.

¹¹⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 92.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 112-123.

¹¹⁷ Srov. SOKA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, s. 52.

¹¹⁸ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 142-143.

3.3 Každodennost a mimoškolní aktivity

Na počátku roku 1914 stále fungoval Polévkový ústav a podělil v tomto roce přes 40 dětí. Možná i díky tomu, že před Vánoce poslala bernartický krajan z Chicaga předsedovi spolku Kořánkovi dar v hodnotě 500 K, aby jej rozdělil mezi chudé. Předseda rozdělil 300 K mezi chudé a 200 K bylo ponecháno na chod spolku. V následujícím roce Polévkový ústav nefungoval.¹¹⁹ V době války se ceny potravin a všech ostatních životních potřeb zvedly do závratné výše. Až do konce války spolek zápasil s nedostatkem potravin nebo spíše s nedostatkem financí na jejich pořízení. Spolek nevařil přes celé válečné období.

Mimoškolní činnost učitelů a žáků se v době války opírala o konání nejrůznějších sbírek a prodej odznaků či pohlednic. Učitelé se podíleli na soupisu zásob a účastnili se válečných půjček. Válečných půjček se v průběhu války uspořádalo osm. Tyto půjčky měly vylepšit nedobrou finanční situaci Rakousko-Uherska.

3.4 Vliv mimořádných událostí na školy

Dne 2. prosince 1913 bylo na obou školách bohoslužbami vzpomenu 65leté výročí nástupu vlády J. V. císaře Františka Josefa I. Kronika reaguje na atentát na následníka trůnu a jeho manželku v Sarajevu dne 28. června 1914. Důsledkem toho byly 6. července konány smuteční bohoslužby, třídní učitelé pronášeli proslovy o zásluhách Františka Ferdinanda d'Este. Při 85. narozeninách J. V. císaře, 18. srpna 1915, se konaly bohoslužby za účasti učitelů a školní i soukromé budovy byly ozdobeny prapory.¹²⁰

I u příležitosti úmrtí J. V. Františka Josefa I. dne 21. listopadu 1916 zavlály na školních budovách prapory a ve všech třídách žáci vzpomínali na zemřelého císaře. Současně byl oslavován nový císař Karel I. se svou chotí Zitou. Mše za zemřelého císaře byla sloužena 1. prosince a následující den byla sloužena mše k oslavě nástupu nového císaře. Důsledkem této změny přišlo nové nařízení o konání bohoslužeb v den narozenin a jmenin Jejich Veličenstev.¹²¹

---

¹¹⁹ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 93-115.

¹²⁰ Tamtéž, s. 87-109.

¹²¹ Tamtéž, s. 119-126.

V době války se stále konaly stromkové slavnosti, žáci vysazovali lípy na paměť padlých vojínů z Bernartic. Ve spolupráci s okrašlovacím spolkem bylo vysázeno 122 lip. V další letech sloužily tyto slavnosti jako holdovací na památku J. V. císaře Karla I.¹²²

Podpora kněžny z Paaru, z bechyňského zámku, neustávala ani na začátku válečných let. Kněžna stále podělovala prostřednictvím farního úřadu chudé děti teplým oblečením. V roce 1918, po skončení války, vánoční dary kněžny Leopoldiny Paarové ustaly.¹²³

Dne 16. května 1918 bylo v Českých zemích oslaveno 50leté jubileum položení základního kamene Národního divadla v Praze. Záštitu nad přípravou oslav v Bernarticích převzali učitelé škol, v následujících dnech se konala různá divadelní představení.¹²⁴

V Bernarticích se o založení samostatného státu dozvěděli telegramem z Prahy již večer 28. října. Druhý den visely na budovách prapory a nastala oslava české samostatnosti. Hlavní oslava se konala 30. října.¹²⁵ Při této oslavě šel obcí průvod v čele s českým a americkým praporem, průvod tvořily školní děti a spolky. Na náměstí se utvořil tábor lidu a slova se ujal učitel Fučík. Ve svém proslovu představil dějinný vývoj od pádu Přemyslovců až k české samostatnosti. V průběhu zbytku roku, a i následujícího roku se konaly oslavy k vyzdvihnutí české státnosti a samostatnosti.¹²⁶

3.5 Bernartické školy a válka

Následkem předcházejících událostí byla 26. července 1914 vyhlášena částečná mobilizace v Rakousko-Uhersku, která se dotkla bernartického učitelského sboru. Učitelé Jaroslav Kypta a Bedřich Paukner byli povoláni do armády. Následovalo vyhlášení války Srbsku dne 28. července 1914 a 4. srpna 1914 vypukla světová válka.¹²⁷

Prázdniny učitelé prožívali v napětí, následkem všeobecné mobilizace z rodin odešli mladí muži a školní úřady povolaly zbylé učitele do míst jejich působení, aby se ujali dozoru nad opuštěnou mládeží a pomáhali při zemědělských pracích.

---

¹²² Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 103-124.

¹²³ Tamtéž, s. 93-137.

¹²⁴ Tamtéž, s. 134.

¹²⁵ Srov. SOkA Písek, Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934, snímek 72.

¹²⁶ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 147.

¹²⁷ Tamtéž, s. 88.

Už o prázdninách v roce 1914 učitelé konali v přidělených obcích sbírky pro okresní válečné komise. Žáci sbírali a sušili byliny k lékařským účelům. Díky uspořádaným sbírkám mohlo být v zimě vojínům 102. pěšího pluku darováno mnoho teplého oblečení.

Učitelé pomáhali při akci „Zlato za železo“, kdy byl dárci za darování drahého kovu darován prsten s nápisem „Zlato dal jsem za železo“. Učitelé se dále účastnili soupisu zásob, při sbírce kovů a při sbírkách pro Červený kříž.¹²⁸

V listopadu 1914 přišlo do Bernartic 53 polských uprchlíků, kteří měli 11 školou povinných dětí a pro tyto děti se otevřela polská škola. Výuku zabezpečovala polská učitelka, vyučovalo se každý den v budově měšťanské školy vždy po 15. hodině. V březnu následujícího roku došlo k jejich přestěhování a výuka ve škole skončila. V květnu téhož roku přišlo do Bernartic 50 polských židů, jejichž děti se žádné výuky neúčastnily. O dalších osudech těchto uprchlíků se kronika dále nezmiňuje. V roce 1917 konali docházku na obecné škole tři Slovinci a jeden Polák.¹²⁹

Činnost učitelů a žáků se ve druhém roce války nesla v podobném duchu jako předtím. V září roku 1915 učitelé pomohli k odznakové slavnosti. Žákyně prodaly 150 odznaků ve prospěch válečných institucí, jeden odznak stál 30 h. Obě školy pořádaly sbírky oblečení a látek. Tyto sbírky vynesly čtyři pytle, které byly odeslány do Vídně.

Školy pořádaly cestovatelské přednášky s promítáním obrazů. Při těchto akcích se prodávaly pohlednice. Od 30. dubna do 7. května 1916 probíhal týden Červeného kříže; při této sbírce chodily školní děti dům od domu a prodávaly odznaky. Všechny vybrané peníze byly posílány na podporu války. Při sběru kovů školy v tomto roce nashromáždily 1,5 kg olova, cínu a mědi. Dále školy vyřadily všechny školní knihy až do roku 1911, ze kterých odevzdaly bednu starého papíru do sběru.

Učitelé fungovali jako zástupci státu, učitel Fučík vyplácel měsíčně vojenské podpory, byl také zástupcem válečného pojištění ve prospěch vdov a sirotků po padlých vojínech a válečného invalidního pojištění. Ředitel Kořánek vydával lístky na potraviny.¹³⁰

---

¹²⁸ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 97-101.

¹²⁹ Tamtéž, s. 107-137.

¹³⁰ Tamtéž, s. 111-112.

Nedostatek učitelů stále přetrvával. Někteří učitelé byli propuštěni z vojny na dovolenou, aby se mohli znovu vrátit k vyučování, tito učitelé však nastupovali do jiných obcí, kde učitelé zcela chyběli, což byl případ bernartického učitele Jaroslava Kypty. Učitel Václav Vondrys nastoupil vojenskou službu v červenci roku 1916. Dalším, kdo byl uznán způsobilým k vojenské službě a do konce prosince 1916 nastoupil do služby, byl František Fučík.¹³¹

V listopadu roku 1916 zazněly bernartické zvony z kostela sv. Martina naposledy, vojenská správa nechala tři největší zvony snést a odvést k válečným účelům na dělovinu. Tomuto účelu se nevyhnuly ani zvony z obou místních škol pro ohlašování vyučování. Později okresní školská rada tyto dva školní zvony vrátila pro jejich malý průměr.¹³²

Mimoškolní činnost učitelů a žáků ve třetím roce války probíhala přibližně podobně jako v minulých letech. V říjnu se konala akce s názvem „obětní dny“. Při této akci žáci ve prospěch válečného fondu prodali 300 odznaků a tím se vybralo 72 K. V prosinci se konal dětský den a při této příležitosti byly znovu uspořádány cestovatelské přednášky a prodej pohlednic. V říjnu se konaly vlastenecké slavnosti, žáci a učitelé podepisovali projevy loajality, které byly poté předloženy panovníkovi. Mládež byla stále v součinnosti s učiteli při sběrech bylin a papíru. Učitelé působili na mládež, tak aby se všeobecně šetřilo a opravovalo se a nosilo obnošeného oblečení. Školní mládež byla využívána k jarním pracím na poli.

Učitelé byli odváděni průběžně, v březnu roku 1917 byli znovu odvedeni učitelé Fučík, Hrubý a Pazourek. V tuto dobu se vrátil z vojny učitel Václav Vondrys. Učitel Pazourek se vrátil v lednu roku 1918. Učitel Fučík byl v roce 1918 zproštěn vojenské služby.¹³³

Mimoškolní činnost učitelů a žáků v posledním roce války probíhala stejně jako předešlé roky. V říjnu roku 1917 konali učitelé a žáci sbírku oblečení a látek, učitelé se dále účastnili sbírky na padlé, peníze byly posílány do fondu vdov a sirotků.¹³⁴ Stále probíhala účast učitelů při válečných půjčkách, sběru papíru a bylin. Peníze byly sháněny

---

¹³¹ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 113-118.

¹³² Tamtéž, s. 119-136.

¹³³ Tamtéž, s. 123-134.

¹³⁴ Tamtéž, s. 131.

stejnými způsoby jako v minulých letech. Ke konci války docházelo k celkovému vyčerpání obyvatelstva, zásob a nedostatku potravin.

4 Bernartické školy v letech 1919-1938

4.1 Učitelé na bernartických školách

Než začneme hovořit o učitelích na bernartických školách, musíme přiblížit školský systém po vzniku republiky, který zůstal zachován z dob monarchie a nedošlo k jeho reformování.¹³⁵

Obecná škola měla pět postupných tříd a na měšťanské škole byly tři třídy a dvě pobočky. Školní rok probíhal běžným způsobem jako v předešlých letech. Během tohoto období docházelo ke střídání nových absolventů učitelských ústavů, kteří zde byli jen na jeden školní rok. Třídní schůzky na obecné škole probíhaly pravidelně v listopadu, prosinci, lednu a březnu; na měšťanské škole v lednu, březnu a dubnu.¹³⁶

Na hospodářském kurzu vyučovali učitelé měšťanské školy. Hospodářská a živnostenská pokračovací škola probíhala od října do dubna. V roce 1922 měla živnostenská pokračovací škola dohromady ve dvou třídách 109 učňů s převahou chlapců.¹³⁷

Jednání místní školské rady se neslo v duchu projednávání drobných oprav a výmalby ve školách. Rada také odsouhlasila topení školním topivem v místní sokolovně, která se využívala jako školní tělocvična. Z důvodu velké přeplněnosti, se kterou se obě školy potýkaly, byl odsouhlasen zákaz přijímat děti z cizích obcí. Okresní školská rada zrušila letní úlevy pro žáky, které byly v předešlých letech hojně využívány.¹³⁸

Významný počín učinila zemská školská rada, která přeměnila zdejší chlapeckou měšťanskou školu na smíšenou od školního roku 1921-22.¹³⁹ V roce 1922 došlo k vydání tzv. malého školského zákona, který v období první republiky trochu upravil školství. Došlo ke změně názvu škol měšťanských na školy občanské. V kronikách škol je stále používáno označení měšťanská škola. Zákon dále uzákonil povinnou osmiletou školní

---

¹³⁵ KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. Dějiny pedagogiky, s. 198.

¹³⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 216-248.

¹³⁷ Tamtéž, s. 152-172.

¹³⁸ Tamtéž, s. 155-163.

¹³⁹ Tamtéž, s. 169.

docházku, a tím sjednotil české a slovenské školství. I přes sílící hlasy o reformu bylo rozdělení školství stále řízeno podle Hasnerových zákonů z roku 1869.¹⁴⁰

Dosavadní ředitel obou bernartických škol František Kořánek podal žádost do výslužby, správu škol svěřil učiteli Františku Vůjtěchovi. V prosinci roku 1924 byl na ředitelské místo vypsan konkurz, do kterého se jako jediný přihlásil právě učitel Vůjtěch.¹⁴¹

I v těchto letech probíhalo vzdělávání samotného učitelského sboru. Učitelé se účastnili různých kurzů na zdokonalení dovedností nebo kariérních kurzů, aby mohli zastávat danou činnost. Například jednodenní kurz tělesné výchovy, kterého se účastnila převážná většina sboru.¹⁴² Dále probíhaly kurzy pro instruktory chlapeckých ručních prací nebo ženských ručních prací, kreslířský kurz a zkoušky způsobilosti pro obecné školy.

Z důvodu udržení standardů instituce školy, započala přes prázdniny v roce 1923 důkladná oprava budovy obecné školy (nová fasáda budovy a výměna oken). Na základě stále nedostačujících prostorů měšťanské školy místní školská rada schválila v červnu roku 1924 rozpočet 150 000 Kč na přístavbu druhého patra měšťanské školy a obehnání školních zahrad plotem. Stavba nástavby na budovu měšťanské školy započala ještě před prázdninami v roce 1924, realizaci měl na starosti stavitel z Písku Antonín Hrubec.¹⁴³

Stavba byla realizována zajímavým technickým řešením, aby nemusela být rozebrána celá střecha a krov. Část celé střechy byla vyzdvižena pomocí heverů, většinou o půl metru, a následně podezděna. Tímto procesem pokračoval stavitel až do potřebné výšky. Tento způsob uchránil stropy školní budovy před promočením a práce mohly probíhat za jakéhokoliv počasí. Veškeré práce byly dokončeny v srpnu roku 1925 a budova předána svým účelům.¹⁴⁴

Třídy v nově vybudované nástavbě byly vybaveny dvousedadlovými lavicemi. Dále se v nově přistaveném poschodí nacházely dílny pro výuku ručních prací chlapců. Pro výuku dívek byla zřízena školní kuchyně v obecné škole. Dívky z třetího ročníku

---

¹⁴⁰ KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. Dějiny pedagogiky, s. 198-201.

¹⁴¹ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 190.

¹⁴² Tamtéž, s. 194.

¹⁴³ Tamtéž, s. 181-197.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 204-205.

měšťanské školy vařily každé druhé úterý od 11.00 do 14.00 hodin. Nákladem 7 000 Kč byla ještě u kostela na bývalém hřbitově zřízena školní zahrada a cvičiště. Financování celé nástavby probíhalo pomocí půjčky od spořitelny v Bernarticích, čímž se škola zadlužila na 20 let.¹⁴⁵

Učitelé jako státní zaměstnanci museli žádat o povolení další výdělečné činnosti. Učiteli Karlovi Skaličkovi bylo povoleno, aby mimo školní dobu mohl úřadovat v pobočce bernartické spořitelny. Jan Káral, který působil v učitelském sboru dlouhou dobu, a byl pro bernartickou školu významným učitelem, zemřel 11. září 1927. V roce 1929 odešel do důchodu ředitel školy František Vůjtěch. Prozatímním ředitelem jmenoval učitele Ladislava Kluzáka. V roce 1930 byl ředitelem ustanoven František Fučík, který na zdejší škole dříve působil jako učitel.¹⁴⁶

V červnu 1929 započala stavba nové obecné školy na místě bývalé pošty, hned vedle budovy měšťanské školy. Přesné důvody výstavby nové budovy pro obecnou školu kroniky nepopisují, ale nejspíš se jednalo o vylepšení standardů výuky, protože počty žáků se od tohoto období držely na relativně podobných číslech. Stavba probíhala přes rok 1930, v tomto roce se přes prázdniny pracovalo i na úpravě druhého poschodí měšťanské školy. Měšťanská škola byla vybavena novými umyvadly, byly opraveny záchody a opravena dlažba na chodbách. Tyto úpravy si vyžádaly zřízení nové kanalizace a vodovodu. Byla upravena i mansardová střecha měšťanské školy, která nevyhovovala, protože z ní stále padaly střešní tašky.¹⁴⁷ Budova obecné školy byla propojena se školou měšťanskou.

Během dokončovacích prací nastaly různé potíže, vše se však nakonec podařilo dokončit a obě školy začaly 1. září 1930 sloužit svému účelu.¹⁴⁸ Rozpočet výstavby nové budovy obecné školy byl 600 000 Kč. Stavba byla spolufinancována částkou 100 000 Kč od obce Bernartice, která ještě přidala zdarma pozemek na stavbu a částkou 500 000 Kč, kterou půjčila spořitelna v Bernarticích, kde roční splátka vycházela na 20 000 Kč. Na této splátce se podílely i ostatní přiškolené obce.¹⁴⁹ Zahájení výuky ve školním roce 1930-31 bylo jakýmsi mezníkem. Výuka byla zahájena v jedné velké spojené škole a

---

¹⁴⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 196-219.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 197-270.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 257.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 271-272.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 298.

jednalo se o první rok nového ředitele. Proto byli žáci i s rodiči pozváni do tělocvičny, kde ředitel přednesl proslov.¹⁵⁰

Na úpravě okolí školy se podíleli žáci v rámci vyučování chlapeckých ručních prací. Za měšťanskou školou byla zřízena školní zahrada s přívodem vody, před školu vysázen živý plot, keře a růže. Slavnostní otevření nové budovy obecné školy se konalo 28. září. Během této slavnosti, za účasti četných hostů, předala místní školská rada klíče od školy řediteli škol. Při tomto slavnostním otevření bylo vybráno přes 4 000 Kč od bývalých žáků, za tyto peníze škola pořídila znaky republiky a vlastivědné a přírodovědné obrazy pro výuku.¹⁵¹ Ke konci 30. let se prováděly jen nejnnutnější opravy, protože školní budovy byly relativně nové.¹⁵²

Od roku 1930 byly na dobu tří let zavedeny nové školní osnovy, podle kterých měl každý průměrný žák projít všemi stupni obecné školy a tím nabýt soustavného a uceleného vzdělání. Podle osnov měla škola žáky vychovávat ke kulturním a mravním cílům a vést žáky k tomu, aby se sami vzdělávali. Osnovy kladly důraz na členění předmětů do rozvrhu hodin z hlediska pozornosti žáků.¹⁵³ Od září roku 1933 byly na obou školách výnosem ministerstva školství zavedeny normalizované školní sešity.¹⁵⁴

Z popudu rodičů byl od roku 1936 založen čtvrtý ročník měšťanské školy a rodiče se zavázali platit náklady na výuku. Čtvrtý ročník navštěvovalo 22 žáků a školné se pohybovalo mezi 500-1 000 Kč ročně. Čtvrtý ročník se udržel i v následujících letech.¹⁵⁵

4.2 Žáci a výuka na školách

V meziválečném období pozorujeme na obecné škole postupné snižování počtu žáků, naproti tomu na měšťanské škole celkové počty žáků pomalu narůstají a drží se lehce nad číslem 200.

---

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 272-273.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 283-321.

¹⁵² Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 83.

¹⁵³ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 281-282.

¹⁵⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 19.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 61-67.

POČET ŽÁKŮ V LETECH 1919-1938						
Školní rok	OBECNÁ ŠKOLA			MĚŠŤANSKÁ ŠKOLA		
	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>
1919/1920	217	259	476	116	32	148
1920/1921	206	238	444	87	42	129
1921/1922	185	210	395	76	58	134
1922/1923	170	199	369	64	67	131
1923/1924	166	177	344	133	101	234
1924/1925	149	148	297	141	95	236
1925/1926	141	140	281	184	124	308
1926/1927	139	136	275	166	115	281
1927/1928	130	131	261	152	92	244
1928/1929	121	181	239	118	76	194
1929/1930	181	131	249	106	62	168
1930/1931	133	146	279	100	59	159
1931/1932	120	138	258	125	80	205
1932/1933	122	134	256	138	97	235
1933/1934	119	139	258	139	95	234
1934/1935	115	136	251	144	84	228
1935/1936	118	153	271	129	88	217
1936/1937	122	143	265	127	107	234
1937/1938	112	144	256	121	96	217

Vyučování bylo v roce 1919 často přerušováno, kvůli nemocem učitelů a jejich přesunům a zaskakování. V srpnu tohoto roku se konalo první veřejné cvičení na místním tržišti, které bylo mimo jiné určeno i pro sportovní akce školy. Školní rok jako obvykle začal 16. září, první den byly slouženy bohoslužby a pak následovaly zkoušky na měšťanskou školu, na závěr se všichni žáci zúčastnili předčítání školního řádu.¹⁵⁶

Ihned na začátku nového školního roku nastala výrazná změna. Vyučování se přestalo zahajovat a končit modlitbou. Toto nařízení vzbudilo vlnu nesouhlasu, ohradila se zastupitelstva přiškolených obcí i samotní žáci. Ředitel nechtěl tuto záležitost hnát do krajnosti, ale i přesto byl v anonymních dopisech napadán a urážen. Náboženství mělo stále své nezastupitelné místo v životě žáků, účastnili se zpovědí, bohoslužeb a různých průvodů, i nadále byl v rámci školy vyučován předmět náboženství. Jen tyto věci nebyly vyloženě povinné a podporované školou, jednalo se o další úroveň odstoupení vlivu církve na školy. Při mariánských svátcích bylo nařízeno vyučovat, ale docházka do škol

¹⁵⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 149-152.

byla v těchto dnech malá. Od školního roku 1922-23 můžeme poprvé v kronice zaznamenat zápis o zpívání české hymny při zahájení školního roku.¹⁵⁷

Od roku 1931 byl počet hodin pro výuku náboženství na měšťanské škole snížen na polovinu, náboženství se vyučovalo v každé třídě dvě hodiny týdně.¹⁵⁸ Pro židovské náboženství byla vyhrazena jen jedna hodina týdně a pro výuku československého náboženství byla vyhrazena jedna hodina za měsíc.¹⁵⁹

O významu bernartické měšťanské školy svědčí to, že tuto školu navštěvovali žáci i z docela velké dálky, například z obce Dražič. Tito žáci museli pěšky denně absolvovat okolo 16 km.¹⁶⁰

Školy se jako v předešlých letech zajímaly o zdraví svých žáků. Na rodičovských schůzkách byli rodiče informováni o očkování proti záškrtu. Toto očkování museli rodiče uhradit a většina rodičů tak učinila. Pravidelné očkování proti neštovicím probíhalo v měsíci květnu. Žáci obou škol byli každý rok prohlíženi lékařem v rámci pravidelných lékařských prohlídek, zejména se věnovala pozornost štítné žláze.¹⁶¹

I přes všechny tyto preventivní snahy se objevovaly nejrůznější nemoci: dusivý kašel, spalničky, záškrty, chřipka, zarděnky, plané neštovice, spála, příušnice a angína. Pokud se nakažlivé nemoci hodně rozšířily, bylo přistoupeno k částečné nebo úplné uzavírci obou škol. Uzavření škol na 14 dní nebylo nic neobvyklého.¹⁶² Stále více se začínaly v kronice objevovat zápisy o operacích slepého střeva u žáků.¹⁶³

Postupně se začínal proměňovat ráz výuky a byla využívána výuka venku mimo budovy škol. Pořádaly se různé pochody za poznáním přírody a zajímavých historických míst, většinou v blízkém okolí. Součástí tělocviku byla účast na cvičeních místního Sokola, zimní bruslení a letní koupání.¹⁶⁴ Od dubna roku 1938 byla nařízena výuka branné

---

¹⁵⁷ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 153-176.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 316.

¹⁵⁹ Srov. SOKA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Základní devítiletá škola Bernartice, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 51.

¹⁶⁰ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 319-320.

¹⁶¹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 42.

¹⁶² Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 290-317.

¹⁶³ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 95.

¹⁶⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 198-246.

výchovy.¹⁶⁵ Žáci měšťanské školy se každoročně účastnili dne brannosti mládeže v Milevsku.¹⁶⁶

Součástí školního roku byly školní výlety. Cestovalo se autobusem nebo vlakem. Mezi oblíbené destinace patřil hrad Zvíkov, bývalá obec Červená, Konopiště a města: Tábor, Písek, Hluboká nad Vltavou a České Budějovice. Pořádaly se také kombinované výlety vlakem do Milevska, odtud autobusem do Kostelce nad Vltavou a pěšky na Orlík. Návrat byl autobusem zpět z Kostelce do Bernartic.¹⁶⁷ Mimořádně se konaly také dvoudenní výlety třeba na Křivoklát a Karlštejn, nebo cyklo výlet druhého ročníku měšťanské školy na Borkovická blata u Soběslavi.¹⁶⁸ V roce 1938 se žáci měšťanské školy účastnili třídního zájezdu do Prahy.¹⁶⁹

K dalším akcím, kterých se žáci škol účastnili, patřily výstavy. Dne 29. září 1922 se děti z vyšších tříd obecné školy a děti z měšťanské školy zúčastnily ovocnářské výstavy v Bechyni. Cestu tam a zpět zajistil nákladní automobil s dvěma vozy za 660 Kč.¹⁷⁰

Omezení školních výletů přinesla nešťastná událost, která se stala na školním výletě školy v Rakvicích, kde na řece Dyji utonulo 32 dětí. Díky tomuto případu si učitelé uvědomili svoji zodpovědnost za žáky na výletech, a to bylo důvodem omezení výletů na minimum.¹⁷¹

Školy samotné nebyly schopny zabezpečit pomůcky pro všechny děti, a proto se v kronice objevují nejrůznější dárci. Různá nakladatelství věnovala pro chudé školní děti každý rok knihy a čítanky. Významným sponzorem obou škol byla také bernartická spořitelna.¹⁷²

Pořádání dětských dnů se přesunulo z prosince na červen a bylo většinou spojeno s výstavou žákovských prací, účast na těchto akcích byla hojná a také tomu odpovídal příspěvek, který se poté odváděl komisi pro péči o mládež. Dětský den byl většinou

---

¹⁶⁵ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 95.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 47.

¹⁶⁷ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 172-186.

¹⁶⁸ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 13.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 97.

¹⁷⁰ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 177.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 83.

¹⁷² Tamtéž, s. 220-253.

spojen s průvodem dětí a rodičů na nějaké místo, kde probíhaly různé hry, divadlo, zábavná střelba a hrála dětská hudba, večer se konalo biografické představení.¹⁷³

Ve školním roce 1929-30 byl na měšťanské škole zaveden jako nepovinný předmět francouzský jazyk; o francouzštinu byl docela zájem, protože se přihlásilo 76 dětí. Mezi dalším nepovinným a více navštěvovaným předmětem byla němčina. Od počátku 30. let bylo na školách zahájeno vysílání školského rozhlasu. Školský rozhlas byl poslouchán pravidelně, anebo při různých významných událostech. Škola nevlastnila svůj radiopřijímač, a proto jej zapůjčil ředitel Fučík.¹⁷⁴

Další novinka, která se od roku 1929 stala každoroční samozřejmostí bylo pojištění všech žáků proti úrazu.¹⁷⁵ Drobné úrazy nebyly výjimkou a stávaly se, pojišťovna přistupovala k plnění úrazů zodpovědně, za šest drobných úrazů vyplatila 206 Kč.¹⁷⁶ V roce 1932 pojišťovna zaplatila odškodné ve výši 800 Kč za dva utonulé chlapce z Karlova a Dražiče, chlapci se po cestě domů chtěli sklouznout na nedokonale zamrzlém rybníku a led se s nimi propadl. Ukončení roku probíhalo shromážděním žáků v sokolovně a proslovem ředitele, který vždy shrnul uplynulý rok.¹⁷⁷

4.3 Každodennost a mimoškolní aktivity

Polévkový ústav v období po konci války nebyl v činnosti z důvodu nedostatku potravin. Na počátku 30. let začalo podělování 80 dětí obou škol mlékem. Tato akce probíhala 14 dní v měsíci únoru a celkem se rozdalo 1 120 porcí mléka. Prostředky na mléko putovaly od státu.¹⁷⁸ Od roku 1932 se znovu obnovilo vaření polévky ve školní kuchyni, zpočátku se jednalo o sezonní záležitost od ledna do března. Zde můžeme vidět první pokusy o klasické školní stravování. Vařilo se pro 75 dětí, dále bylo rozdáváno mléko. Na náklady přispívala bernartická spořitelna a někteří rodiče. Vaření obstarávali žáci a žáčky měšťanské školy pod dohledem učitelů a manželky ředitele Fučíka.¹⁷⁹

---

¹⁷³ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 187-231.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 258-287.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 262.

¹⁷⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 14.

¹⁷⁷ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 293-320.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 158-289.

¹⁷⁹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 12.

Sbírky na dobročinné účely nebyly jen výdobytkem války, ale probíhaly i za časů republiky. Děti v období prosince pořádaly sbírku pro zemskou komisi, na dárky pro děti nezaměstnaných rodičů, vybralo se 500 Kč. Během školního roku děti hrály divadelní hry v sokolovně, kdy vybrané peníze šly ve prospěch sokolovny. Konaly se nejrůznější cestopisné a dokumentární přednášky s promítáním obrázků a filmová představení. Červený kříž konal pro školní mládež přednášky ze zdravotní výchovy.¹⁸⁰

Promítání přednášek reagovalo na aktuální světové události. V roce 1932 se zvýšil zájem o dálný východ a o situaci mezi Japonskem a Čínou. Proto navázaly přednášky o Číně a Japonsku, jak pro děti, tak i pro dospělé.¹⁸¹ Bernartický včelařský spolek uspořádal, s vidinou zvýšení zájmu o med, přednášku o životě včel a daroval mezi děti 25 kg medu.¹⁸²

Někteří z řad učitelů byli velmi aktivní, vedli další spolky a podíleli se na mimoškolních činnostech. Ludmila Matušková byla knihovnicí, učitel Jaroslav Kypta byl režisérem ochotnické jednoty Tyl a předseda hasičů, Ladislav Kluzák jednatelem vodního družstva.¹⁸³ Ředitel školy František Fučík působil například v Sokolu, v ochotnické jednotě a byl ještě obecním kronikářem.¹⁸⁴

Spolek dorostu Československého Červeného kříže sdružoval žáky z měšťanské školy. V Bernarticích měl okolo 200 členů. Činnost spolku vedli vyučující z měšťanské školy, žáci byli vedeni k osvětové charitativní činnosti, pořádaly se různé vzdělávací přednášky.¹⁸⁵

4.4 Vliv mimořádných událostí na školy

V kronice je velmi vyzdvihován svátek 28. října, tento svátek slavila celá škola a všichni v obci každý rok. Konaly se průvody městem a následně přednášky pro všechny občany v sokolovně. I v dalších letech oslavy probíhaly stále živě a s nadšením. Konaly se průvody a proslovy za účasti všech žáků, žákyň a učitelů. Výjimkou nebyly přednášky

---

¹⁸⁰ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 169-268.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 320.

¹⁸² Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 43.

¹⁸³ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 216.

¹⁸⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 33.

¹⁸⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 246.

legionářů a pořádání divadelních představení.¹⁸⁶ V roce 1933 byl u příležitosti oslavy tohoto svátku odhalen pomník občanům padlým ve světové válce.¹⁸⁷

Na 7. března každého roku připadala oslava narozenin prezidenta Masaryka. V roce 1920 při příležitosti jeho 70. narozenin, stejně tak v roce 1930 při oslavě jeho 80. narozenin, byly pořádány přednášky v sokolovně, za účelem osvětlení Masarykova života a jeho zásluh. U příležitosti oslav se zpívala hymna a odehrálo se divadelní představení, tyto oslavy se těšily hojně účasti.¹⁸⁸ V pozdějších letech žáci ve dnech prezidentových narozenin poslouchali zvláštní relaci školského rozhlasu. Vidíme zde určitou analogii společnou pro všechny režimy, dříve se slavily narozeniny panovníka a nyní i prezidenta.

Po výměně prezidenta republiky, se i u příležitosti narozenin nového prezidenta konaly oslavy, při kterých se sešli občané a žáci a byly pronášeny proslovy, recitovány básně a předčítán prezidentův životopis. Zlom nastal v roce 1937, kdy už, jak uvádí kronika, občané necítili povinnost zúčastnit se pořádaného divadla a veřejné oslavy narozenin prezidenta Beneše.¹⁸⁹

Celý rok byl protkán nejrůznějšími svátky a výročími. Byly vzpomínány všechny významné dny pro stát, národ a významní představitelé národa. Jako příklad můžeme uvést vzpomínku na J. A. Komenského, na popravu českých stavů v roce 1621, oslavu Mistra Jana Husa¹⁹⁰ nebo výročí narození Miroslava Tyrše.¹⁹¹ V květnu byla uctěna památka Milana Rastislava Štefánika,¹⁹² v říjnu zase památka Jana Žižky u příležitosti jeho 500. výročí dne úmrtí.¹⁹³ Mezi dalšími vzpomínanými byli například básníci K. H. Mácha a A. S. Puškin.¹⁹⁴ Po atentátu na Aloise Rašína, bylo vzpomenuo i jeho památka a zásluh.¹⁹⁵ Další významnou oslavou byl svátek sv. Václava 28. září. Z nařízení

---

¹⁸⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 183.

¹⁸⁷ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 25.

¹⁸⁸ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 193.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 60-79.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 162-175.

¹⁹¹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 5.

¹⁹² Tamtéž, s. 31.

¹⁹³ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 193.

¹⁹⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 76.

¹⁹⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 177.

ministerstva školství měl být tento patron dostatečně při vyučování na školách připomenut, především jeho význam pro český stát a národní kulturu.¹⁹⁶

Na školách byly připomínány a slaveny i zahraniční osobnosti a svátky v té době aktuálních spojenců. Na památku prezidenta USA W. Wilsona, byly v den jeho smrti vyvěšeny smuteční prapory.¹⁹⁷

Slavil se také státní svátek království Jugoslávie, žákům byl u příležitosti tohoto svátku vysvětlen jeho význam.¹⁹⁸ V říjnu 1934 byla uctěna památka jugoslávského krále Alexandra I. a francouzského ministerského předsedy při jejich zavraždění. Ředitel promluvil o jejich významu a zpívala se jugoslávská hymna. Mezi další zahraniční svátky, které se slavily, patřily narozeniny jugoslávského krále Petra II.¹⁹⁹ a svátek Rumunského království.²⁰⁰ Všechny tyto svátky souvisely s prosazovanou zahraniční politikou první republiky.

Při průchodu Československé armády na různá cvičení posloužila měšťanská škola jako ubytování. Pro žáky a občany se jednalo o jakési vytržení z každodenního stereotypu a posílení státnosti. Občané přihlíželi, když vojáci nastupovali před školou se svými prapory za doprovodu vojenské hudby a státní hymny.²⁰¹

Pobočka spořitelny v Bernarticích se stal častým sponzorem školy – při svém založení uspořádala přednášku o šetření a dětem rozdala vkladní knížky s vkladem 1 Kč, věnovala také 200 Kč na školní potřeby.²⁰² Okresní péče o mládež podporovala každý rok místní chudé děti a darovala pro některé oblečení nebo látky.²⁰³

Přes prázdniny místní školská rada půjčovala školní budovu obecné školy Kolonii okresní sociální péče o mládež ze Žižkova. Přijelo 85 dětí a 11 doprovázejících osob, délka pobytu byla stanovena na 41 dní a náklady na 30 000 Kč. Převážně se jednalo o děti ze slabých sociálních rodin a děti nemocné. Pobývaly zde na čerstvém vzduchu a slunci, měly dobrou a výživnou stravu, konaly procházky do místních lesů.

---

¹⁹⁶ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 266.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 184.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 267.

¹⁹⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 42-75.

²⁰⁰ Srov. SOkA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 269.

²⁰¹ Tamtéž, s. 175.

²⁰² Tamtéž, s. 195.

²⁰³ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 46.

Kronika se zmiňuje o období mezi 18. až 28. únorem 1929, kdy celý kraj postihly nízké teploty. V Bernarticích bylo naměřeno $-32\text{ }^{\circ}\text{C}$, nastaly problémy se železniční dopravou, zamrzala voda, a i školy musely být uzavřeny pro nedostatek uhlí.²⁰⁴

Po abdikaci prezidenta Masaryka v roce 1935, bylo hned v pondělí při vyučování promluveno o jeho zásluhách a významu. V den smrti prezidenta Masaryka se žáci shromáždili v tělocvičně, kde k nim promluvil ředitel školy a poté bylo ukončeno vyučování. Za několik dní následovaly smuteční akce v sokolovně, pohřbu se zúčastnili čtyři členové bernartického učitelského sboru.²⁰⁵

---

²⁰⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932, s. 201-254.

²⁰⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 59-93.

5 Bernartické školy v letech 1939-1945

5.1 Učitelé na bernartických školách

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava mohl být na všech školách vyvěšen pouze střední státní znak, fotografie prezidentů se musely sundat. Postupně byly odstraňovány ve školách veškeré obrazy připomínající československé legie a památky bývalého prezidenta Beneše. Byl ustanoven nový znak a vlajka Protektorátu Čechy a Morava. Škola byla v roce 1940 opatřena německo-českým nápisem a u vchodu vztyčeny stožáry na vlajky.²⁰⁶

Z důvodu nastalé situace v roce 1938 byli do Bernartic přiděleni učitelé z odtržených území republiky. V roce 1939 došlo k přeložení některých učitelů na jiné školy a do bernartické školy byli ustanoveni noví učitelé.²⁰⁷

Významným počinem bylo zřízení mateřské školy v květnu roku 1939. První učitelkou byla ustanovena Kateřina Hrušková a od roku 1941 ji vystřídala Jarmila Krejčíková. Přihlásilo se 34 dětí ve věku tři až šest let. Školka byla umístěna v přízemí obecné školy, fungovala i během války.²⁰⁸

Škola byla v popisovaném období opravována jen v rámci běžných oprav. Problémem, se kterým škola zápasila, byl nedostatek uhlí, nebo spíše zpoždění jeho dodávek. V přechodné době se muselo topit i dřevem, po několikerych urgencích uhlí vždy dorazilo. Na to následovaly v lednu a únoru 1940 silné mrazy, které značně komplikovaly už tak problematické vytápění. Co se týče ostatních investic, tak měšťanská škola zakoupila z příspěvku na pomůcky nový kinoprojektor. V tomto období nebyla ještě po celé škole zavedena elektřina. Rodiče plně chápali využití kinoprojektoru při výuce, a proto se při potřebě zavést elektřinu a koupit nové plátно od rodičů sešlo téměř 5 000 Kč.²⁰⁹

---

²⁰⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 115-141.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 125.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 117-118.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 136-140.

Z důvodu vládního nařízení musely být všechny nevhodné knihy vyřazeny, především ty, které pojednávaly o československé armádě. Z učebnic musely být odstraněny nevhodné obsahy.²¹⁰ Při zákazu používání učebnic se pro výuku čtení používaly dětské časopisy.²¹¹

Učitelé museli prokázat pomocí křestních listů svůj árijský původ, lhůta pro předložení trvala do konce roku 1941. Učitelé se začali učit německému jazyku, na škole probíhal kurz přímo pro ně. Výuka probíhala každý čtvrtek od 14.00 do 18.00 hodin, kurz vyučoval ředitel František Fučík.²¹² Učitelé museli poté prokázat svoji způsobilost u všeobecných zkoušek z německého jazyka, některým se podařilo složit zkoušku až na druhý pokus.

Učitelé schůze a kurzy probíhaly bez utišení.²¹³ V době války se učitelé účastnili kurzů protiletectvé obrany a plaveckých kurzů.²¹⁴ V roce 1941 přišla úprava školního vzdělávání: obecné školy měly mít osm postupných ročníků, měšťanské školy měly být výběrové se čtyřmi třídami, bylo zrušeno označení měšťanská škola a nahrazeno názvem hlavní škola. V srpnu roku 1941 ředitel František Fučík odešel do důchodu. Zastupujícím ředitelem byl jmenován jeho dosavadní zástupce Ladislav Kluzák.²¹⁵

---

²¹⁰ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 139.

²¹¹ Srov. SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Základní devítiletá škola Bernartice, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 11.

²¹² Tamtéž, s. 11-15.

²¹³ Tamtéž, s. 19.

²¹⁴ Tamtéž, s. 77.

²¹⁵ Tamtéž, s. 21-30.

5.2 Žáci a výuka na školách

Přes období 2. světové války byl počet žáků na obou místních školách stabilní a nevidíme v něm výrazné odchylky.

POČET ŽÁKŮ V LETECH 1939-1945						
Školní rok	OBECNÁ ŠKOLA			MĚŠŤANSKÁ/HLAVNÍ ŠKOLA		
	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Celkem</i>
1938/1939	122	134	256	103	113	216
1939/1940	127	146	273	111	106	217
1940/1941	129	138	267	115	98	213
1941/1942	107	117	224	156	117	273
1942/1943	109	123	232	128	111	239
1943/1944	114	140	254	109	101	210
1944/1945	119	132	251	87	96	183

Školní rok začínal jako obvykle 1. září. Žáci se shromáždili v tělocvičně, kde k nim měl ředitel proslov. Začátek školního roku 1938 se nesl v duchu těžké doby, i přesto ředitel nabádal k pilné práci. Od začátku nového školního roku platily nové učební osnovy, které stanovovaly délku vyučovací hodiny na 45 minut a přestávky v rozmezí pět, deset a 15 minut. Na dopoledne bylo zařazeno pět vyučovacích hodin, další vyučování probíhalo po hodinové obědové pauze. Obecně došlo k navýšení časové dotace jednotlivých předmětů, nejvíce u tělesné výchovy.²¹⁶

V listopadu 1939 vyšlo vládní nařízení, kterým se stal německý jazyk na měšťanských školách povinným předmětem.²¹⁷ Od roku 1940 byl německý jazyk povinným vyučovacím předmětem i na obecné škole.²¹⁸

V květnu probíhalo každoroční očkování žáků proti neštovicím a pravidelné prohlídky zdravotního stavu všech dětí a stavu jejich chrupu, žáci byli postupně posíláni na rentgenové vyšetření plic. Běžné nemoci se vyskytovaly v menší míře, školní docházku v roce 1938-39 spíše ovlivnil zákaz docházky z obcí, kde řádily nemoci slintavky a kulhavky. Na začátku školního roku 1939-40 se rozšířila dětská obrna, z toho důvodu bylo zastaveno vyučování až do října.²¹⁹ V roce 1943 se vyskytovalo ve všech

²¹⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 103-133.

²¹⁷ Tamtéž, s. 135.

²¹⁸ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 13.

²¹⁹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 118-134.

třídách obou škol mnoho případů spalniček, neštovic, záškrtu a spály. Dalším problémem, který se vyskytoval byly vši, na které trpěly především dívky.²²⁰

Škola zápasila s nedostatkem učitelů a volných tříd. Třídy byly pospojovány a různě se suplovalo vyučování. Na obecné škole byl nedostatek učeben, přistoupilo se k částečnému polodennímu vyučování a střídavému systému výuky. Pololetní prázdniny v roce 1940 měly končit 4. února, ale byly nařízením prodlouženy až do 4. března.²²¹ Během roku 1940 vycházela různá nařízení, třeba z důvodu šetření papírem bylo nařízeno na obecné škole používat břidlicové tabulky. Zákaz židovským dětem navštěvovat školy se dotkl jednoho žáka z hlavní a dvou žáků z obecné školy, tito žáci museli být vyloučeni.²²²

Výlety se v době války konaly spíše po blízkém okolí.²²³ Neutichaly však běžné věci jako divadelní představení a sportovní soutěže. V roce 1940 se 130 dětí z obou škol zúčastnilo Smetanovi opery Prodaná nevěsta v Milevsku. Žáci se také účastnili v roce 1943 tělovýchovných závodů v Bechyni, kde obsadili 2. a 3. místo. V březnu probíhaly rozhovory o volbě povolání s pracovníky úřadu práce z Tábora.²²⁴

Výuka jazyků probíhala jako v předešlých letech, největší zájem byl o jazyk německý, v menší míře o jazyk francouzský. Na žádost rodičů bylo zavedeno vyučování těsnopisu.²²⁵ Pod nadvládou Německé říše se zvýšily počty hodin výuky německého jazyka na obou školách. Pro žáky byly předplaceny německé časopisy a žáci museli znát text hymny Velkoněmecké říše. Vánoční prázdniny v roce 1941 trvaly až do března z důvodu silných mrazů a nedostatku uhlí.

Konaly se cvičné evakuace budovy škol a žáci se seznamovali s tím, jak mají vyhledávat a zneškodňovat zápalné destičky.²²⁶ Od pololetí školního roku 1943-44 byla zavedena klasifikace v šesti stupních.²²⁷

---

²²⁰ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 55-57.

²²¹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 127-139.

²²² Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 11-13.

²²³ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 118.

²²⁴ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 12-63.

²²⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 104.

²²⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 15-31.

²²⁷ Tamtéž, s. 77.

Školní rok 1945 byl ukončen 19. července společným shromážděním v sokolovně. Přes prázdniny byly budovy škol opraveny a vybílány. Do ředitelny a bytu ředitele byl zaveden telefon. Na umytí a vyčištění škol se přes prázdniny podíleli rodiče.²²⁸

5.3 Každodennost a mimoškolní aktivity

Stále probíhalo stravování žáků, chudých a přespolních. Většinou po dobu dvou až třech měsíců, průměrně se vařilo 150 porcí polévky denně. Občané na toto stravování darovali potraviny.²²⁹

Kulturní život neustával a stále probíhala různá filmová představení pro děti i dospělé. Promítaly se filmy různého žánru a tematiky, přes zemědělství, přírodu a hraný československý film. Učitelé z měšťanské školy uspořádali v říjnu 1939 výstavu knih. V květnu 1940 byl učiteli uspořádán hudební večer, při němž zahrál ochotnický orchestr.²³⁰ V rámci týdne spořivosti se konala žakovská soutěž v kreslení, finanční ceny věnovala bernartická spořitelna.

V roce 1942 bylo z popudu Ministerstva zemědělství nařízeno hubení plevelu („Týden boje proti plevelu“), této akce se zúčastnili žáci obou škol. Žáci byli nabádáni ke sběru léčivých rostlin. Mezi 6.-8. zářím 1943 se žáci zúčastnili akce na hledání mandelinky bramborové na polích v okolí obce. Žáci hlavní školy se zúčastňovali zalesňovacích prací v okolních lesích a prací na školní zahradě, kdy v rámci vitaminové akce byla sázena zelenina, která byla posléze rozdávána dětem.²³¹

5.4 Vliv mimořádných událostí na školy

Novým výročím, které bylo vzpomínáno 14. září 1938 bylo úmrtí prezidenta Masaryka, u této příležitosti se konala smuteční slavnost v tělocvičně.²³²

Po vypuknutí nepokojů v příhraničních oblastech a vyhlášení stanného práva v září roku 1938, byli žáci seznámeni s projevem prezidenta republiky a těmito skutečnostmi.

---

²²⁸ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 105.

²²⁹ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 114.

²³⁰ Tamtéž, s. 137-141.

²³¹ Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 40-80.

²³² Srov. SOkA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 110.

Místní rodák četník Brčák byl přidělen na četnickou stanici do Kraslic, při přepadení četnické stanice ve Schwarzbachu byl zastřelen. Pohřbu, který se konal v Bernarticích se účastnili všichni žáci škol, spolky a široká veřejnost z okolí.²³³

Se změnou doby přišla i změna ve slavení narozenin. U příležitosti narozenin Adolfa Hitlera byly na škole vyvěšeny státní vlajky. Každý rok bylo vzpomínáno výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava.²³⁴ Děti si na všech třídách obou škol připomínaly 100leté výročí narozenin Antonína Dvořáka a 150leté výročí úmrtí W. A. Mozarta.²³⁵

O prázdninách roku 1940 si školu pronajala osada tělovýchovné jednoty Sokol z Dejvic.²³⁶ Okresní péče o mládež i v průběhu válečných let poslala 300 Kč na oblečení pro chudé děti.²³⁷

Mezi významné události po skončení války můžeme zařadit průjezd prezidenta Beneše Bernarticemi v červnu roku 1945. Žáci školy stáli od školy až na náměstí a vítali prezidenta s květinami. Prezident poděkoval za přivítání a promluvil k občanům.²³⁸

5.5 Bernartické školy a válka

V první řadě do chodu školy zasáhla mobilizace z 23. září 1938, vojenskou službu nastoupili učitelé Josef Tomek a Jan Vondrák, znovu se vrátili k učení až ke konci října, i školní kuchyně byla v této době propůjčena pro stravování vojska.

Následný vývoj událostí zapříčinil, že německé vojsko překročilo 15. března 1939 hranice republiky a po obsazení vznikl Protektorát Čechy a Morava. Hned 16. března bylo ve školní budově ubytováno 200 mužů říšského vojska. Vojsko obsadilo všechny učebny, vyučování muselo být přerušeno až do 16. dubna.²³⁹

S válečnými léty začaly sbírky pro Německý červený kříž, děti vybraly průměrně 100 Kč, sbírka probíhala pravidelně každý rok.²⁴⁰ V prosinci roku 1940 byli někteří

---

²³³ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 110-111.

²³⁴ Tamtéž, s. 117-140.

²³⁵ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 30.

²³⁶ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 143.

²³⁷ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 17.

²³⁸ Tamtéž, s. 101.

²³⁹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940, s. 112-116.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 141.

učitelé jmenováni komisaři pro výkup brambor.²⁴¹ Dále zabezpečovali práce na výpočet povinných dodávek obilí. Konali revize knihoven, aby se odstranilo vše, co bylo proti současnému státnímu režimu.

Okresní školský výbor stanovil na každého žáka měsíční normu 2 kg ve sběru nejrůznějších hmot. Musely se sbírat kosti, papír, kovy a sklo. Pisatel kroniky po skončení války uvedl, že záznamy o sběrech byly jen fiktivně napsány v tabulkách a neodpovídaly skutečnosti, tak velké množství by se nikdy nenasbíralo.²⁴²

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha byli všichni žáci svoláni a byl jim přečten dopis ministra školství Emanuela Moravce, ve kterém byl tento atentát odsouzen. Celý učitelský sbor se musel zúčastnit manifestačního tábora lidu v Táboře, kde bylo přečteno varovné prohlášení prezidenta Háchy a odsouzena podvratná činnost. Ve škole, ale i mimo školu byl zaveden árijský pozdrav zdvižením pravé paže.

V květnu roku 1943 projížděl Bernarticemi ministr školství Emanuel Moravec, který si prohlédl školu, projevil zájem o výsledky nařízeného sběru odpadu, se vším byl spokojen, jen měl problém se záchody, které byly později školní inspekcí nařizeny opravit.²⁴³ Pisatel kroniky se po skončení války k této návštěvě vyjadřoval a udával ji jako příklad, jak musely být psány záznamy do kroniky. Uváděl, že některé zápisy byly přímo nařízené a neustále hrozila kontrola z řad dohlížecích úřadů, zkrátka zápisy musely odpovídat režimu dané doby. Ministr Moravec, který při prohlídce neshledal žádné závady, následně na školu poslal německého inspektora, aby vše napravil a potrestal lidi. Kontrola dopadla dobře, vše se podařilo urovnat.²⁴⁴

Totální nasazení učitelů místní školy probíhalo postupně a týkalo se jen čtyř učitelů. Většina pracovala na stavbě mostu v Havlíčkově Brodě. Toto nasazení mělo vliv na rozvrh hodin, který se neustále měnil a různě předělával. Po vánočních prázdninách v roce 1944-45 se žáci vrátili do školy až ke konci ledna a vyučování probíhalo formou přerušovaného vyučování, kdy byly dětem jen zadávány úkoly.²⁴⁵

---

²⁴¹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 15.

²⁴² Tamtéž, s. 54-101.

²⁴³ Tamtéž, s. 35-61.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 100-101.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 92.

Od 27. února 1945 byla škola vyhrazena pro německé uprchlíky ze Slezska. Vaření a veškeré další věci jim obstarával učitelský sbor. Škola se proměnila v ubytovací prostor pro 250 lidí. Uprchlíci spali na slámě, do všech tříd jim bylo zavedeno elektrické osvětlení. Od konce března do počátku května bylo ve škole ubytováno německé vojsko, dětem byly zadávány domácí úkoly v sokolovně a klasické vyučování neprobíhalo.²⁴⁶

V neděli 6. května 1945 byly celé Bernartice v očekávání příjezdu amerického vojska a konce války. Německé vojsko opustilo obec, uprchlíkům ve škole bylo nařizováno sundávání obrazů A. Hitlera a jejich ničení. Následující den místní občané odzbrojovali německé jednotky, které projížděli obcí, na pomoc přišli českoslovenští vojáci z Písku. Lidé poslouchali rozhlas a zprávy o bojích v Praze.

Některé německé jednotky na ústupu nebyly tak poddajné a páchaly hrůzné činy. Dne 8. května přišly z Bechyně zprávy o pomoci. Z Bernartic byla vypravěna tři auta, která tam následně odjela. Právě v tuto chvíli se do Bernartic dostaly ustupující německé jednotky z východní fronty a strhl se boj. Prchající obyvatelstvo bylo ostřelováno. Většina obyvatel se ukryla do sklepů. Nejvíce demolována byla právě budova školy a radnice. Všechna okna byla vytlučena, třídy demolovány. Poničena byla i část střechy. Následně německé jednotky vzaly rukojmí, tak aby mohly nerušeně projet až do Písku.²⁴⁷

Další německé jednotky projížděly už v poklidu nepřetržitě obcí až do 10. května. Ustupovaly před Rusy směrem k Písku, kde se snažily uniknout k Američanům. Kolem poledne 10. května se do Bernartic dostala Rudá armáda. Němečtí vojáci v okolí obce pálili uniformy a dokumenty, snažili se na vlastní pěst prchat směrem k Podolskému mostu.

Pohřební obřad padlých při obraně obce se konal 12. května. Při obraně obce padl učitel František Hodík. Průvod s velkým množstvím obyvatelstva procházel od kostela směrem na hřbitov. Vzpomínalo se také na lidi, kteří byli popraveni v roce 1942,²⁴⁸ což ani autor kroniky nemohl pro její cenzuru uvést. Rudá armáda se ubytovala v poničené

---

²⁴⁶ Srov. SOKA Písek, *Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956*, s. 93.

²⁴⁷ Srov. MIKOLÁŠEK, F. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*, s. 169-170.

²⁴⁸ V roce 1942 bylo za pomoc paraskupině INTRANSITIVE, kterou poskytli místní občané popraveno 23 místních občanů.

škole, kde byl také zřízen lazaret, vyučování bylo zahájeno až 1. června 1945. Před zahájením vyučování byly provedeny oslavy za osvobození Československé republiky.²⁴⁹

---

²⁴⁹ Srov. SOKA Písek, Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956, s. 94-99.

Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl představit vývoj vzdělávání v městysu Bernartice v okrese Písek. Práce byla zaměřená na období mezi léty 1894-1945, v tomto období sledovala především mimořádné události, které formovaly a měly vliv na místní vzdělávání.

Primárním pramenem, ze kterého práce čerpala byly převážně školní kroniky. V kronikách byl některým událostem dopřán větší prostor než jiným, i když se autoři kronik snažili být objektivní, vždy k nějaké události přidali více doplňujících informací, tím pádem jsou v práci některé události popsány podrobněji než jiné.

I přes to se práce snaží podat ucelený výklad o vývoji a průběhu bernartického vzdělávání. V první kapitole čtenáře uvádí do obecné historie Bernartic, tak aby si udělal obrázek o obci a následně o období na které je práce zaměřená. Následuje shrnutí vývoje vzdělávání před rokem 1894, kterým práce začíná. Období kolem přelomu 19. a 20. stol. bylo pro vzdělávání v Bernarticích důležitým mezníkem, protože v tomto období došlo ke vzniku dalších škol. V následujících obdobích místní školy zápasily s počtem žáků a svojí kapacitou, díky tomu byly školy rozšiřovány a stavěny nové školní budovy.

Válka se jako významný mezník dotkla obou škol. V první řadě se školy potýkaly s nedostatkem učitelů, kvůli jejich nasazení na fronty a využití při různých podpůrných činnostech. Výuka byla často přerušována, na denním pořádku byl nedostatek potravin a různých materiálů. Pořádaly se sbírky, do kterých byli zapojeni žáci i učitelé. Život i tak během války probíhal v rámci mezí v normálu a poklidu.

V letech první republiky se měšťanská škola dočkala zvětšení a pro obecnou školu byla postavena nová budova, tímto stavebním počinem byly budovy obou škol spojeny. Veřejný život byl protkán spolkovou činností. Ke konci 30. let už na mysl žáků a učitelů působily veřejné události a začaly se objevovat obavy o bezpečnost republiky.

Za 2. světové války nastala změna názvu škol měšťanských na školy hlavní. Poprvé v Bernarticích vznikla mateřská škola. Jako za každé války stoupaly ceny všech životních potřeb, docházelo k zhoršování životní úrovně, a tím se zhoršovaly podmínky i všech učitelů.

Vzdělávání v Bernarticích se vyvíjelo přibližně podobně jako v okolních obcích v té době. Tato práce se zaměřila na historii vzdělávání jen v relativně úzkém časovém období, které se snažila uceleně představit. I přes to je stále ještě velký prostor pro budoucí bádání, které může přinést zajímavé skutečnosti a tuto práci doplnit.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1995. 264 s. ISBN 80-204-0471-6.

MIKOLÁŠEK, František. *Bernartice*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2001. 149 s. ISBN 80-238-6786-5.

MIKOLÁŠEK, František. *O lidech, cestách a návratech. Bernartická čítanka*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2005. 207 s. ISBN 80-239-5952-2.

KASPER, Tomáš; KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.

Prameny

SOkA Písek, Kroniky obecní, Bernartice, Archiv městyse Bernartice, *Pamětní kniha městyse Bernartice u Tábora 1925-1934*.

SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Obecná škola Bernartice, *Kronika Obecné školy Bernartice 1866-1912*.

SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Základní devítiletá škola Bernartice, *Kronika Měšťanské školy Bernartice 1898-1932*.

SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Základní devítiletá škola Bernartice, *Kronika obecné a měšťanské školy 1932-1940*.

SOkA Písek, Kroniky školní, Bernartice, Základní devítiletá škola Bernartice, *Kronika obecné a měšťanské školy 1940-1956*.

Elektronické zdroje

HÜTTNER, Martin. *Historie pozemkových úprav na našem území* [online]. České Budějovice, 2015 [cit. 2021-03-17]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých

Budějovicích. Zemědělská fakulta. Katedra krajinného managementu. Vedoucí práce M. Maršíková. Dostupné na WWW: <<https://theses.cz/id/mgujbz/>>.

KLUZÁK, Ladislav. *Dějiny Židů v Bernarticích, Veselíčku a Zbešičkách*. In: GOLD, Hugo (ed.). *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart* [online]. Brno-Praha, 1934, s. 31-33 [cit. 2021-03-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.hugogold.com/bohemia/bernarditz.pdf>>.

Seznam zkratek

h	Haléř
K	Rakousko-Uherská koruna
Kč	Koruna československá
USA	Spojené státy americké

Seznam příloh

- Příloha I. Bernartické náměstí z roku 1895
- Příloha II. Pohled na obecnou školu v Bernarticích
- Příloha III. Pohled na měšťanskou školu v Bernarticích – nákres
- Příloha IV. Fotografie učitelů a prvního ročníku měšťanské školy
- Příloha V. Pohled na měšťanskou školu v roce 1903 a poté v roce 1925

Přílohy

Příloha I.

Pohled na bernartické náměstí v roce 1895, na pravé straně fotografie vidíme budovu obecné školy.

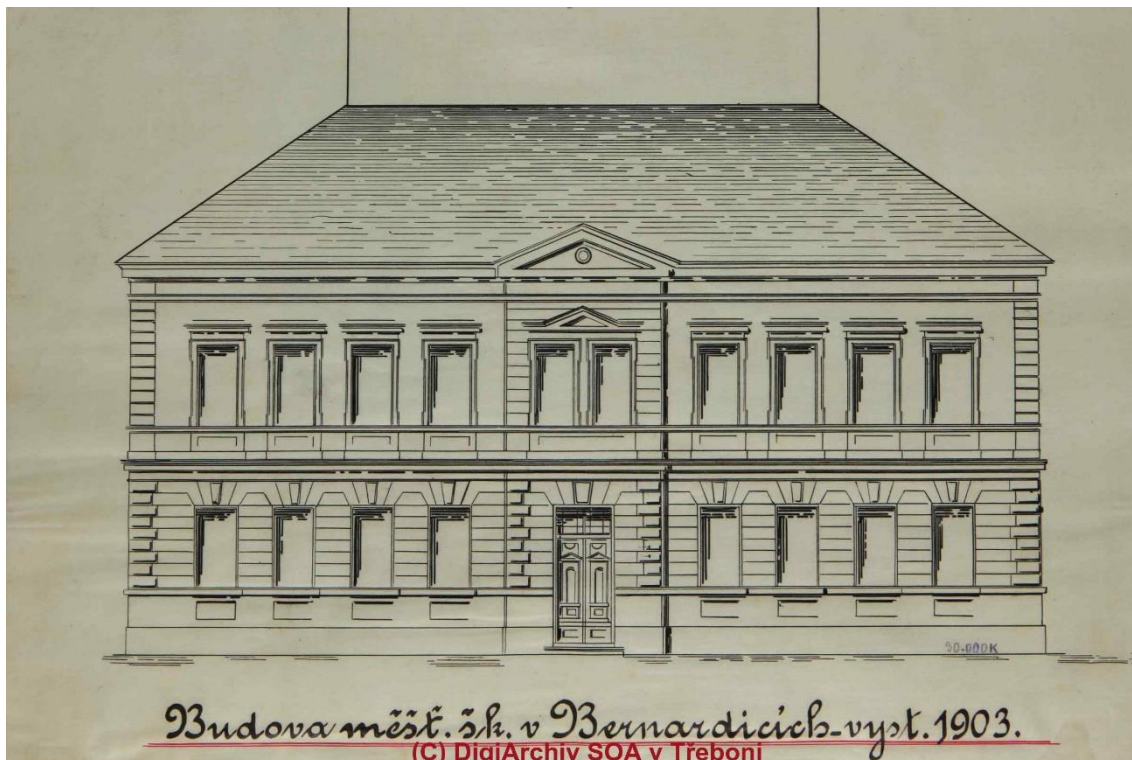
Příloha II.

Pohled na obecnou školu, přesný rok není znám.

Příloha III.

Pohled na budovu měšťanské školy.

Příloha IV.

Fotografie učitelů měšťanské školy a žáků prvního ročníku této školy.

Příloha V.

Pohled na měšťanskou školu po její výstavbě a následně po jejím zvětšení.

Abstrakt

ČERNÝ, P. *Historie vzdělávání v Bernarticích v letech 1894-1945*. České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce R. Svoboda.

Klíčová slova: historie vzdělávání, Bernartice, obecná škola, měšťanská škola, žáci, učitelé, kroniky

Práce se zabývá historií vzdělávání v obci Bernartice mezi léty 1894-1945. Popisuje v pěti kapitolách vývoj školství v obci a vznik nových škol s přihlédnutím k mimořádným událostem. Práce nás v první kapitole seznámí s obecnou historií obce od jejího prvního osídlení do roku 1945 a v této kapitole také mapuje historii vzdělávání od prvních zmínek do roku 1894. Následují kapitoly, které jsou děleny podle dějinných událostí. Všechny kapitoly jsou členěny na stejné podkapitoly, které se zabývají učiteli, žáky, mimoškolními aktivitami, mimořádnými událostmi a válkami. Práce nabízí chronologický přehled vývoje bernartického vzdělávání.

Abstract

History of education in Bernartice in years 1894-1945

Key words: history of education, Bernartice, primary school, secondary school, pupils, teachers, chronicles

The thesis deals with the history of education in the town of Bernartice in between years 1894-1945. In five chapters it describes a progress of education in the town and a foundation of new schools regarding exceptional events. In the first chapter the thesis presents general history of the town from its first settlements until the year 1945 and in that chapter, it also maps the history of education from its first mentions until 1894. The chapters that follow are divided by historical events. All chapters are divided into even subchapters, which describe teachers, pupils, extracurricular activities, unusual events, and wars. The thesis offers chronological overview of the progress of education in Bernartice.